מדינת ישראל

משרד הדתות .

(18)

3

מקומות קדושים

חדשים

15/14/36

1.1.69 - מ

19.7.72 - עד

(18)

שם הנהלת המשרד - מקומות קדושים חד

מזהה פיזי גל - 12251/18

מזהה לוגי 53 - 98.0/15

כתובת 08-08-07-106-02

8/08/2004

15/14/36

תיק מס'

פודפס ומיוצר ע"י המשקם ירושלים

טל. משרד 226361-2, מפעל 716732

15/14/36

ב"ה ח' מנחם אב תשל"ב
19 ביולי 1972

לכבוד
הרב י. פינק,
חיפה.

ר.נ.,

ברצוני להודות לכת"ר על השתתפותו במעמד למלאת 400 שנה לטמירת האר"י זיע"א. דברי כת"ר תרמו רבות להצלחת המעמד אנו מקוים שגם בעתיד נוכל לשתף את כת"ר בארועים חשובים.

בכבוד רב

הרב א.י. דולבין
המנהל הכללי

בה ב טבת

15/11/36 נתקבל!!

אינו

אנו, אספר סטודנטים מהאוניברסיטה העברית, עינינו בקרו הקבורות עתיקות בסביבתי ירושלים, ובדבוננו להאיר את תשומת לבכם לדברים הבאים:

א. למרגלות "קבר בית פרסה" המצבות הבודדות נהפכו למקום אשר אנשי הסביבה עושים את צרכיהם עליהן, כן השאר הייני "לטלוג" על קבורות נעלבות פסיקים מהתלב. (מטר הטירה וכו').

ב. שם קבורות שטופלו (~~[illegible]~~ הגבוה מעל קבר בית פרסה", בדרך לבית הלל המערבי) "נתפוררו" אל בצדין אז ע"י הגשמים.

לב קשה מאוד לפעול למען הבושים של המקומות ~~[illegible]~~ הנ"ל.

בכבוד רב.

משה אהרן בלוך

לדעתי לעת. לקבורה.

יוסף

נושא בן נון

15/4/3 15/14/36

פרוטוקול ישיבת צוות

תאריך: 13.9.71
מס' פירורי: 58
מיפוכין: דת/1446

נוכחים: י. ליפל, י. בורג, א. כשאל, ש. גבאי, ד. שיראזי.

א. אחזקה ושמירת מקומות קדושים

1. קבר שמואל הנביא - (א) יהונתן יכין מכתב תזכורת ללשכת השר.
(ב) יהונתן יכין עם קמ"ט חשב נוהל הודקת קופות.

2. כניסת המולד - שמוץ הגג. יהונתן יזרז את קמ"ט מע"צ במתן תוכנית והערכה תקציבית לשמוץ יסודי של הגג.

3. מסגד הכפר דווית - מוצע לתת להם מענק השתתפות בהשלמת המסגד. לברור יהונתן עם נמת ב"נין.

4. קבר לזרוס - קמ"ט מנים מדווח כי ענין גבית דמי כניסה במקום נפסר לבדיקה. כשאל יעמוד בקשר עם קמ"ט מנים.

5. מסגד הכפר בלעא - המסגד שומץ, ובהתאם להנחיות שוחרר להם מענק ההשתתפות.

6. קבר נבי לוין - השמוץ בקבר הנמצא בכפר סולת-א-דהר בוצע. יהונתן יבקר במקום לבדיקת השיפוצים.

7. מסגד הכפר זעתרה - הנושא הועבר לבדיקת והחלטת המפקדת.

8. אכסניית השומרוני הטוב - יהונתן יבקר במקום עם מע"צ לשם עריכת תיקונים ושיפוצים במקום.

9. מסגד הכפר בית ענאן - הוגשה בקשה לבנית שרותים למסגד. יהונתן וכשאל בקרו במקום. לאור הנתונים יפגש ליפל עמא ארקין לשיחה.

10. קבר יוסף - הושלמו התוכניות לבצוע השיפוצים. יש לתאם פגישה עם הגורמים הצריכים אשורם. לשיחה ליפל-ארקין.

11. מסגד הכפר ישא - הוגשה בקשה לשיפוצים. יהונתן יצא למקום לברוק את הנושא.

12. מנזר מר סבא - חוקן שלט מורת הדרך למקום, שנעקר מסקומו, כנראה ע"י הרוח.

13. מנזר קרנטל - לאור בקשתם לקביעת שלט בדבר הוראות התנהגותא במקום, כשאל יתאם עם ארכימנדריט קונסטנטינוס.

14. מנזר לטרון - השלט שהוצב במנזר השתקנים נעקר. יהונתן יצא למקום לבדוק. לאור בקשת קמ"ט עתיקות לבדוק מי הבעלים לאתרים שבסביבה, יבררו זאת יהונתן וכשאל בבקור הנ"ל.

15. אשל אברהם - בניית השער החיצוני במקום נמחיימה. כשאל יתקשר עם ארכימנדריט מהכנסיה הרוסית, ויסכם עמו את ענין הצבת השלט במתח השער החדש.

16. שילה - השלט שהוצב ע"י מע"צ לא נקבע במקום הנכון. יהונתן יצא עם מע"צ למקום לשינוי מקום השלט.

17. בית העלמין היהודי בטברון - יהונתן יצא למקום לבדוק את המצב ויציע תוכנית לנקוי וסדור המקום.

18. בית העלמין היהודי בשכם - ממשל שכם נתבקש לבדוק עם המוכתרים מצב המקום, ובאם נשארו בו שרידים. בטפול-יהונתן.

[illegible]

[illegible]

1. [illegible] - [illegible]

2. [illegible] - [illegible]

3. [illegible] - [illegible]

4. [illegible] - [illegible]

5. [illegible] - [illegible]

6. [illegible] - [illegible]

7. [illegible] - [illegible]

8. [illegible] - [illegible]

9. [illegible] - [illegible]

10. [illegible] - [illegible]

11. [illegible] - [illegible]

12. [illegible] - [illegible]

13. [illegible] - [illegible]

14. [illegible] - [illegible]

15. [illegible] - [illegible]

16. [illegible] - [illegible]

17. [illegible] - [illegible]

18. [illegible] - [illegible]

19. קבר יהושע בן-נון - בכפר חרס. המבקרים במקום מבקשים סדור לנטילת ידים. יהונתן יצא למקום לבדוק אפשרות סידור הענין.

20. קבר רחל - ממשל בית-לחם הפנה חשומת לבנו ללבלוך בית הקברות ממוסלמי ע"י מבקרים בקבר רחל. יהונתן יצא למקום לבדוק א אפשרות הצבת מחי אשפה נוספים ושילוט מתאים. בתיאום עם הרבנות הצבאית.

21. מחנה המצבות בעזריה - יהונתן ידאג לתוכנית סדור המקום, בהתאם לאשור המפקדה.

22. באר השליחים - יהונתן יעמוד בקשר עם מיכה בלום מבריאות, בקשר לנקיון המקום. ליפל ידווח לרע"נ מו"ש.

ב. עובדים מקומיים -

1. שומר בית העלמין בחברון - מועסק כשלב זה כיומי, יהונתן יברר במנהלה אפשרות העסקתו בקביעות או על חוזה מיוחד.

2. שומר אכסניית השומרוני הטוב - יהונתן ידאג לקבוע.

3. שומר קבר רחל - יהונתן יבדוק עם קצין חדת בקבר רחל, חלונות על עבודתו.

4. שעות עבודה לפקומיים - משאל יכתוב לכל עובד בנפרד מהם שעות עבודתו למנוע אי הבנות בעתיד.

5. תקנים מנויים - יהונתן יבדוק אפשרות העסקת שוטרים בקבר נתן וגבר החוזה בהלחול, ובבאר השליחים.

6. חוק העדה השומרונית - יהונתן יבדוק עם המנהלה אפשרות העלאת במשכורתו.

7. למודא עברית - נתקבלו בקשות להשתתף בקורסים ללמוד עברית. יונתן ישפל.

8. הלואות לעובדים - נשלח חוזר בנדון לכל העובדים, מתכים לתשובת

ג. שומרונים -

1. אולפן - המורה הפסיקה את עבודתה מחמת מחלה. ק' שלישות נתבקש למצוא מחליפה.
קנית ספרים - משאל יזמין.

2. מועדון - הוחלט לא לקנות מכונה הקרנה בגלל המחיר. סוכם על אפשרות קניית מס, מערכת הדמה משקולות וספרים. לסכום של ליפל - יהונתן.

3. מסח-חיק יהוד - יהונתן עבר על המיק, יגיש הערות לליפל.

4. מיול לראשי העדה בירושלים - מזכיר העדה רדואן ימגש לצורך זה עם ק.מ.א. חנוך שלום, לתאום.

5. מינוי לכהן אלעזר הכהן - יהונתן יעמוד בקשר עם קמ"ט חינוך בנדון.

6. במות קבוצות לזבח פסח - יהונתן ימגש עם קמ"ט מע"צ לברור האלטרנטיבית בנדון ויגיש חוות דעת.

7. דורשי תעסוקת - יהונתן יגיש למנהלה רשימה חדשה של דורשי העסוקה עם מרטים אישיים לשם המצאת בין הקמ"טים.

8. תשלום מים - יהונתן יברר שוב עם ק.מ.א. שכם המתירה בין חשבונות עיריית שכם ואחר ידאג לתשלום.

9. ארכון שמי של השומרונים - נתקבל הארכון משכם. יהונתן ידאג לקבלת רשימה מקאימה מישראל צדקה עבור הזלון.

10. בתי כנסת - יהונתן יתאם בקור עם מע"צ והשומרונים בקשר לשפוץ בית הכנסת שעל ההר.

11. הלואות לבניה ולנשואין - ליפל ישוחח עם רע"נ מו"ש בקשר להגבלת הסעיף התקציבי, בעקבות רבוי הבקשות.

12. חפירות ארכיאולוגיות - ליפל ישוחח עם רע"נ מו"ש בקשר לחפירות הארכיאולוגיות הנערכות מהר גריזים.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ד. נוצרים-מוסלמים -

1. חגים נוצריים ומהותם - העבודה במכנה ע"י מטאל.

2. תחזרי מכס - למוסדות מוסלמיים - במסול מטאל. לשיחה ליפל-רע"נ מו"ש.

3. קבלת פנים לראשי עדות - מטאל יבדוק אפשרות עריכת קבלת פנים לראשי עדות בחגים השובים.

4. אחוד משפחות לאנשי דת - הוכן נוהל. תשובת המפקדה מתייעת במיוחד לאור הנוהל שנקבע לקמ"ש בריאות.
יונתן יכין מכתב בהתאם לתשובת ר. רע"נ-מו"ש.

5. בקור אנשי דת בכלא - עמדתנו בנדון חיובית. יהונתן בתאום עם מטאל יכין מכתב בנדון.

6. בקור אצל ארכימנדריט גריגוריוס - לתאם פגישה ע"י מטאל בתיאום עם ליפל.

7. אחוד משפחות - מטאל יכין הסלצות לבקשות שיתקבלו לאור הדיון בהם ויעבירם למפקד רמאללה. הבקשות יועברו לרפי הורוביץ לטפול.

8. תחזר מפים למכונית - מטאל יברר עם מרמא לוי מטול-כרם.

ה. כללי

1. קבר רחל - ליפל יעביר למשל בית-לחם את בקשת החסידים לפתיחת קבר רחל בלילה, ולשרות צבורי למקום.

2. קשורולה - המשך הטמול יעשה ע"י יהונתן כשנקבל רכב.

3. רכב - קמ"ש אוצר הבטיח סדור רכב עד ראש השנה.

4. צו מקום על מקומות קדושים - א. תקון חצו - מעיף עובר.
ב. חלוקת חצו - לפי התוכנית שהכין מטאל עם התוספת של ליפל.

5. לוח שעות בקור במקומות קדושים - מורסם ע"י המשרד. יהונתן יבקש פרסום נוסף בצורת כוללת.

6. נוהל מקום במקומות קדושים - יהונתן יברר מה נעשה בנדון אצל ק.-אג"מ.

7. הוחלט להעביר מפעם לפעם את מיכומו ישירות צוות קמ"ש רחות למטקדה ולמשרד הדתות.

xxxxxxxxxxxxxxxxx

[illegible]

1. [illegible] - [illegible]
2. [illegible] - [illegible]
3. [illegible] - [illegible]
4. [illegible] - [illegible]
5. [illegible] - [illegible]
6. [illegible] - [illegible]
7. [illegible] - [illegible]
8. [illegible] - [illegible]

[illegible]

9. [illegible] - [illegible]
10. [illegible] - [illegible]
11. [illegible] - [illegible]
12. [illegible] - [illegible]
13. [illegible] - [illegible]
14. [illegible] - [illegible]
15. [illegible] - [illegible]

מפקדת אזור יהודה והשומרון
قيادة منطقة الضفة الغربية

קצין מטה דתות
ضابط قيادة الاديان

תאריך
التاريخ

סימוכין דת/1539
الرقم

פרוטוקול ישיבת צוות מס' 60 מיום 15.11.71

נוכחים: ליפל, בורג, פתאל, שלום, רחל.

א. אחזקה ושפוץ מקומות קדושים

1. קבר רחל הצעה לצביעה - יונתן ישוחח עם הקבלן
יונתן ישאל את הרבנות הצבאית
לאור הבירורים יפנה לקבלת אשור.

2. שפוץ נ. סמואל רחל תתאם פגישה של ליפל עם השר.
לגבי הנהל יצא מכתב נוסף - מחכים לתשובה.

3. זויה - יונתן יכתוב מכתב תזכורת לממשל לגבי המענק.

4. לזרוס פתאל יתקשר לעתונאי.
מחכים לתשובת א קמ"ט פנים.

5. נ. לוין יונתן יבקר במקום.

6. זעתרה יונתן ופתאל מטפלים בדחיפות.
יש לבדוק אפשרות סיוע הלותרנים באמצעות קמ"ט סעד, וכן ע"י קמ"ט שכון.

7. מסגד הכפר בית ענאן פתאל יבקר במקום.

8. מסגד הכפר יטא פתאל יכין מכתב.

9. מנזר קרנטל פתאל ידאג לתרגום.

10. אשל אברהם פתאל דיבר עם אנטוני. יודא שהודיע לאנשי המנזר.
מכתב שנוי השם - בהכנה אצל ליפל.

11. קבר יוסף מחכים לתשובה.
12. בית העלמין היהודי בחברון בטפול יונתן
13. בית העלמין היהודי בשכם מחכים לתשובה.
xxxx

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] 17.11.21

[illegible]: [illegible], [illegible], [illegible], [illegible].

A. [illegible]

1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

2. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] - [illegible].

3. [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

4. [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

5. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

6. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

8. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

9. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

10. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible].

11. [illegible] [illegible] [illegible].
B1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
C1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible]
D1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
E1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
F1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

4. פסח - תיק יסוד ליפל יעבור על התיק.
5. טיול לראשי העדה בי-ס בטפול יונתן ורחל.
6. מנוי לאלעזר הכהן יונתן ידחוף את ועדת הפנסיה.
7. מחוסרי עבודה יונתן יוציא מכתב נוסף.
8. תשלום מים רחל תזרז את קבלת הצ'ק.
9. עדכון שמי של השומרונים מחכים לתשובת ישראל צדקה.
10. מלוואות לנשואין יונתן מבצע.
11. בית קברות שומרוני אושרו תקונים בסך 750 ל"י.
12. עובדים שומרוניים יומיים - יונתן מטפל.
13. הצגה - בטפול רחל.
14. האני אברהם אלטיף - סדורו בעבודה - יונתן יענה לו.

ד. נוצרים - מוסלמים

1. חגים נוצריים להפיץ לאחר שליפל יעבור.
2. בקור אצל גריגוריוס - ס' עובר.
3. חג המולד טיול כמרים לסנטה קטרינה - בטפול.
4. פגישה של גלס עם ורדי רחל יוזמת עוד פגישה. - לשיחה ליפל מגלס
5. החזרי מכס צ'ק לרמאללה - ליפל ידבר עם מושל רמאללה.
   צ'ק לג'נין - הועבר בדאר.

6. נסיעה לתאודוסיוס - תאום בקור - פתאל מבצע.
7. עזרה לבי"ס לנזירות ביריחו פתאל בעזרה חד פעמית בנושא דתי.
8. עזרה לכנסיה האורתודוכסית ביריחו פתאל ידבר עם הנזיר ויכין תשובה לרע"נ מו"ש.
9. בקשה גריגוריוס לאחוד משפחות פתאל יזרז במשרד הפנים.
10. כיור לראשי העדה הארמנית פתאל יפגש עם אבונה מסעור.
11. חלוקת קוראנים לבתי סוהר רחל תתאם עם קמ"ט בתי סוהר (קביעת בית הסוהר וכן כמה קוראנים וכמה בריח חדשה).

ה. כללי

1. מוטרולה יונתן יטפל בקבלת הצ'ק.
2. לוח שעות בקור באתרים קדושים - יונתן יעביר לדרוק רשימת זמני בקור מתוקנת.
3. דפי הסבר נ. סמואל - יונתן מסיים את העבוד האחרון.
   ממרא - ס' עובר.
4. נהל פקוח במקומות קדושים מחכים לתשובה.
5. יונתן יתקשר לחברה לפרסומים.
6. קנית אקדח וחדוש רשיונות נשק יונתן יטפל בקנית אקדח.
   רחל תכין מכתב לגבי חדוש רשיונות נשק.
7. פגישה של ליפל עם מושל שכם החדש - רחל תתאם - לקבל תאריך
8. תקציב יונתן מחסל השבוע עודפי תקציב.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/14/3E/

ב"ה ז' תמוז תשל"ב
19 ביוני 1972

לכבוד
מר משה פושקוביץ
יו"ר המועצה האזורית
ש ד י ר

שלום רב,

קבלתי מכתבך מי"ז סיון תשל"ב לשר הדתות בדבר סיפרות
סת"ם ויצור תשמישי קדושה, תביע לידי זה עתה, כנראה
שהוא עשה סבובים מיותרים במשרד, אשמח לשוחח אתך בנדון.

בכבוד רב,

ישראל צ. וינברג
סגן המנהל הכללי

אלון שבות

המרכז האזורי בגוש עציון

ב"ה, יז' סיון תשל"ב
30.5.72

לכבוד
ד"ר זבח ורהפטיג
שר הדתות
משרד הדתות
ירושלים

שלום וברכה,

הנדון: סופרות סת"ם ויצור תשמישי קדושה

בחיפושנו אחרי מפעלים לפתוח בגוש עציון, עלה הרעיון להקים במקום מכון אומנותי אשר יעסוק בלימוד ויצור של תשמישי קדושה שונים וסופרות סת"ם.

עיקר הרעיון צמח עקב העובדה כי הח' יצחק מאיר רוזנברג - המכר לכם היטב, עומד להתישב בחודש הקרוב באלון-שבות.

הנ"ל סופר סת"ם, מומחה ומעולה, מסיים עתה את לימודיו בבית ספר לאומנות "בצלאל" ומוכן להרתם להקמת המכון כפי המוצע.

אנו מצידנו נהא מוכנים להושיט כל עזרה אפשרית כדי לקדם את הענין.

נשמח מאד לשמוע את חוות דעת כבודו והוראותיו לבצוע מהיר של הצעותינו.

בברכה,

משה מרשקוביץ
המנהלה.

כתובת זמנית
משה מושקוביץ
מועצה אזורית שפיר
דאר מרכז שפירא

העתק: הח' יצחק מאיר רוזנברג, אבן-שמואל, ד.נ. שדה גת.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/114/36

מרשם מישיבת הצוות לענין המקומות הקדושים
מיום ז' בשבט תשל"ב (23.1.72)

בהשתתפות: הסמכ"ל ד. גלס; חשב המשרד י. יערי; מנהל המחלקה למקומות קדושים הרב ד. פרלא
יועץ אדריכלי לשר י. שיינברגר; קצין התקציבים א. ברייסברד.

החלטות:

1) **תכנון אחר שמעון הצדיק** - אדריכל שיינברגר יבדוק את תביעתו של אדריכל פלג בענין התכנון, בהתבסס על העובדה שהפרויקט על שני שליבו טרם בוצע. הרב פרלא יבוא בדברים עם העיריה ביחס לביצוע התכנית.

2) **תיאורת נחל קדרון** - א. ברייסברד יכתוב לארנון אדר ויעמידו על החומרה שבסטיה מהנוהלים המקובלים ביחס לביצוע העבודה. עם קבלת הסבריו ועם הגשת החשבון ע"י הקבלן ובדיקתו ע"י אדריכל שיינברגר - יבוצע התשלום בהתאם.

3) **חברת בנוך (תאורת הכותל)** - סוכם לשלם בעד כוון הזרקורים ואת המחיר המקובל בעד נורות מסוג זה.

4) **חשבון "חרות"** - אושר ונמסר להשלום.

5) **ארונות קודש-מסגרות** - סוכם לקבל את ערעורו של המסגר שעירא ולשלם לו סך -.4000 ל"י לאחר התקנת המנעולים מחדש.

6) **בית שטראוס** - אדריכל שיינברגר מסר על שיחותיו עם מע"צ בנדון. סוכם שעליו לזרז את הפעולה עמם.

7) **"בית המדרש"** - אדריכל שיינברגר יפעל לזירוז הביצוע וגמר העבודה בהקדם.

דוד גלס.

העתקים: מר י. יערי
אדריכל י. שיינברגר
הרב ד. פרלא
מר א. ברייסברד.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/14/36

ב"ה, כו' שבט תשל"ב
9.2.1972

לכבוד
מר מ. בן-דב,
הנהלת המשלחת הארכיאולוגית,
ירושלים

א. נ.,

במשובה לפנייתכם מיום 26.1.72 בענין תשלום בעד תלבושת המתנדבים, עלינו להסבות תשומת לבכם לכך, כי לא היתה התחייבות מצדנו לקנות את התלבושת על חשבון שקרדנן דבר שגם מבחינה ענינית אין לכך כל הצדקה, אלא למצוה אתכם בעד הוספת ההוצאה שנגרמה לכם ע"י הזמנת תלבושת מותאמת לדרישתנו - עקב קדושת המקום - במקום התלבושת שאתם מחיתם מספקים להם מפעלכם - לולא דרישתנו זאת.

זאת ועוד, הסכום של -.750 ל"י שולם בעד חולצות גברים, לגביהם לא היתה לנו כל דרישות מיוחדות.

בכבוד רב,

י. יקרי
חשב משרד הדתות

העתק: מר ד. גלס, מנהל המח' לפקודות קדושים.
הרב ד. פרלא, מנהל המח' לפקודות קדושים.

האוניברסיטה העברית בירושלים
המכון לארכיאולוגיה
HEBREW UNIVERSITY, JERUSALEM
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

החברה להקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה
ISRAEL EXPLORATION SOCIETY

החפירות הארכיאולוגיות בירושלים
JERUSALEM ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS

JERUSALEM P.O.B. 7041 ירושלים ת.ד.
ISRAEL — ישראל
TEL. 84669 טלפון

26 בינואר 1972

לכבוד
הרב ד' פרלא
הממונה על המקומות הקדושים
משרד הדתות
ירושלים

א"נ,

בזמנו הפניתם את תשומת לבנו לבעיית הלבוש הצנוע של המתנדבים העובדים בחפירות הכותל. הצעתכם היתה שנקנה לבוש לאותם מתנדבים, ואתם תשלמו עבורו, ואכן כך עשינו.

סכום הקנייה היה -.2,250 ל"י, וחשבון על סך זה הועבר אליכם. בינתיים קבלנו עבור הסוחר מתוך הסכום רק -.1,500 ל"י.

נודה לכם מאוד, אם תעבירו את יתרת -.750 ל"י, כדי שנוכל לסיים את הפרשה.

בכבוד רב,

מאיר בן־דב
הנהלת המשלחת הארכיאולוגית

האוניברסיטה העברית בירושלים
מכון לארכיאולוגיה
HEBREW UNIVERSITY, JERUSALEM
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

החברה להקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה
ISRAEL EXPLORATION SOCIETY

החפירות הארכיאולוגיות בירושלים
JERUSALEM ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS

JERUSALEM P.O.B. 7041 ירושלים ת.ד.
ISRAEL — ישראל
TEL. 84669 טלפון

26.7.71

לכבוד
הרב ד' פרלא
מנהל המחלקה למקומות קדושים
משרד הדתות
ירושלים

א"נ;

אנו מאשרים את קבלת מכתבך מיום 21.7.71 בעניין לבוש המתנדבים בחפירות שבאיזור הר הבית.

מובן מאליו שמחשבותינו בעניין זה היא כמחשבתכם, ותודתנו בעד תשומת הלב שלעיתים תוך כדי מאמץ העבודה בחדשי הקיץ וריבוי העובדים נעלמת לרגע מעינינו.

מובן מאליו שלזאת מצטרפת בעיה נוספת והיא מתנדבים הבאים מארצות שונות, ולמרות מכתבנו אליהם בעניין הלבוש הצנוע מגיעים אחרת לארץ. לאלו אנו מספקים בדרך כלל ביגוד פשוט אך צנוע המצוי במחסננו, וזאת תודות לעזרתכם בנידון שמלפני שנתיים. במרוצת הזמן נוצר בלאי רב בביגוד. עזרתכם המובטחת תעזור לנו רבות בהבראת המצב.

ב ב ר כ ה,

מאיר בן־דב

הנהלת משלחת החפירות

28.7.71

לאור שיחתנו הטלפונית הנני מתכבד להודיע לכבודו שבעיות הלבוש כבר נפתרו, והסדר חזר על כנו, וזאת תודות לעזרתכם הנדיבה בעניין זה.

מ' בן־דב

החברה להקירת ארץ ישראל ועתיקותיה
המחי לארכיאולוגיה של האוניברסיטה העברית
הפירות ארכיאולוגיות
בירושלים

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/14/36

ב"ח ירושלים, י"ב בטבת תשל"ב
30 בדצמבר 1971

פרוטוקול מפגישה ביום ו' בטבת תש"ל (24.12.71)
בענין קביעת גוהלי תיאום ועבודה בנושא המקומות
הקדושים

<u>השתתפו:</u> הסמב"ל ד. גלס, חשב המשרד י. יערי, מנהל המחלקה למקומות קדושים הרב ד. פרלש, אדריכל י. שיינברגר יועץ אדריכלי לשר, קצין התקציבים א. ברייסבורד.

<u>הנדון:</u> א. גוהלים ותיאום
ב. תכנית עבודה

ס ו כ ם:

<u>ביחס לסעיף א'-</u>

1. מנהל המחלקה למקומות קדושים ואדריכל י. שיינברגר יקיימו קשר הדוק ביחס לטיפול בבעיות הנוגעות לכותל.
הובהר שהמחלקה היא המרכזת והנושאת באחריות לפעולות במתחם המקומות הקדושים.

2. על מנת להגביר את התיאום וכדי לדון ולהחליט בעיות שוטפות יהיו המשתתפים בישיבת ועדת-קבע אשר מתכנס אחת לשבועיים בימי שישי שע' 11. מרכז הועדה יהיה א. ברייסבורד.

<u>ביחס לסעיף ב'-</u>

1. תובא הזמנה למע"ץ לביצוע שיפוצים בבית מטראוס בסכום כולל של 50,000 ל"י לשנת הקציבית זו. סכום זה מתוך הרזרבה בסך 65,000 ל"י המצויה בידי מע"ץ. (לביצוע ע"י יערי).

2. עבודות החשיפה יימשכו במסגרת הוצאה חודשית של 30,000. לפי הוראת מב' השר יש לבצע גם את שטוף האולם הראשון ע"י הכותל (בית המדרש) בסך 10,000 ל"י <u>מתוך תקציב החשיפה.</u>

3. יתר העבודות המצויינות במכתבו של אדריכל שיינברגר מיום 21.12.71 נדחות לשנת התקציב הקרובה.

4. באשר לצוות הכנון באיזור הכותל יוצא מכתב למע"ץ (ע"י חשב המשרד) שבשנת התקציב הקרובה נעביר לתוכו לפשרה זו סך 80,000 ל"י. הצוות יתחיל בעבודתו מיד.

5. ישיבת הועדה הבאה ביום שישי כ' בטבת תשל"ב (7.1.72) בשעה 11 בלשכת הסמב"ל. א. ברייסבורד יזכיר את ההוספר וסדר היום לישיבה.

דוד גלס

<u>תפוצה:</u> השר
המנהל הכללי
חשב המשרד
יועץ אדריכלי לשר,
מנהל המחלקה למקומות קדושים
קצין התקציבים.

15/10/36

עוזר שר הבטחון

הקריה, ט"ז חשון תשל"ב
4 בנובמבר 1971

אב/727

לכבוד
הרב דוב פרלא
מנהל המחלקה למקומות קדושים
משרד הדתות

הרב פרלא

מכבדי,

התרגשתי אמש למראה עיני בעת סיורי עמך והרב גץ בעבודת הקודש הנעשית על ידכם לגלוי מחדש של מקורותיה של ההסטוריה היהודית בתקופת בית ראשון ושני.

עבודת במלים קשה ואחראית המביאה לעין השמש כה הרבה - והרבה שהנו כה יקר לנפשנו.

ידעתי שנעשית עבודה גדולה, אך לא תארתי לעצמי שעבודה כה גדולה נבצוע.

ושנית תודה
ובהצלחה

צ. צור
עוזר שר הבטחון

15/1/14/36

מדינת ישראל

משרד הדתות

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

תאריך: ב"ה, ירושלים, ה' בטבת תשל"ב
23 בדצמבר 1971

מספר:

אל: מר דוד גלס, סמנכ"ל משרדנו

מאת: סגן היועץ המשפטי

הנדון: מכתב הפסקת עבודה לחברת שרותים קבלניים בע"מ

לבקשתך הריני מצרף שתי שיטות מכתבים לחברת שרותים קבלניים בע"מ, הנוגעים להפסקת עבודתם בקבר הרשב"י במירון ובאתר הכותל המערבי בירושלים.

הרשות נתונה בידך לשנות מסגנון מכתבים אלו, אם תמצא לנכון.

ב ב ר כ ה,

מ.ח. בן-עמי, עו"ד
סגן היועץ המשפטי

העתק: מר ישראל יערי, חשב המשרד
מרב דב מרלא.

מדף 907

15/14/36

יחידת - הפיבויים

ב"ה, יז, תמוז, תש"ל
21 ביולי 1970
20/70

לכבוד
הסמכה על השקומות הקרושים
במשרד הדתות
הרב ד. פרלא שליט"א

הנדון: בקדת חשבונות

זה חודשים רבים שהגבי מבקש מסך לקבל ממני את התיקים והחשבונות אשר לטיהם פיניתי בתים רבים ושלמתי כסף רב מאוד.

אין במשרדי הנהלת חשבונות מסודרת והחשבונות מפוזרים בתיקים.

יתכן, כי מכתל חשבונות מקצועי לאחר שיעבור על החומר יזדקק להסברים נוספים בעל פה וביחוד בצורת העבודה המיוחדת שלנו, כפי שידוע לך ....

אני חוזר ומבקש בזה כי תשלחו מהרה כבל האפשר מנהל חשבונות מתאים, לקבל את החומר מידי וההסברים הדרושים.

בברכה
י. גרוכי

העתק: למר בנבנישתי
לחשב במשרד הדתות

לדעתי אתר
ליבוא לדון עם
ולהתיעץ עם גיתן להחזיר
מישהו יה' מחוקן בחשבון
מבל שהכסף
נלמן דורבן

מדינת ישראל

משרד הדתות

לשכת השר

לשכת שר הפנים
22.VII.1971
נתקבל

בברכה

22.7.71

15/14/36

שר התקשורת

ירושלים, כ תמוז תשל"א
13 יולי 1971

שר הדתות

מכובדי,

הנדון: הנפקת בולים לציון 400 שנה
לפטירתם של האר"י הקדוש והרמ"א

בתשובה למכתבך מבקש אני להביא לידיעתך כי הטירות הבולאי מתכנן להגיש לפני בימים הקרובים תוכנית הבולים לשנת התקציב 1972/3. במסגרת תוכנית זו תובאנה הצעותיך גם הן לדיון בפני הוועדה הבינמשרדית הנוגעת בדבר.

עם זאת עלי להדגיש שעבין הנצחת אישים מהווה בעייה מיוחדת במינה, מאחר ורבות הן הפניות בנושא זה.

ב ב ר כ ה,

שמעון פרס

A5/14/36

-המחלקת למקומות קדושים

ב"ה, ח' תמוז תשל"א
1 ביולי 1971

לכבוד
מר א. סלומון
יחידת הבקורת
משרד החיירות

אדון נכבד,

הנדון: מכתבך מ-24.6.71
סימוכין: תלונת מר ד. לבינסהול, ארה"ב

במענה למכתבך הנ"ל, נבקשך להמציא לנו העתק מכתבך בנדון מיום 28.3.71 כיוון שלא מצאנו כל המכתבות בנדון.

עם קבלת המבוקש נטפל בענין בהתאם.

בכבוד רב,

הרב דב שרלא
מנהל המחלקה.

לתשלומת ל
רב הרשל

15/14/36

כ"ה, י"ב כסלו תשל"א
11 בדצמבר 1970

לכבוד
מר משה זליקוביץ
כ א ן

נכבדי,

בהמשך לשיחותינו על יעול המעולות וארגון הצוות במחלקה, הריני להעלות על הכתב נקודות הסכום הקשורות לשמה המעולה שבמקומך.

ברחבה הכותל מעוה מלא ואינמנסיבי, על סדרני הכותל, תוך בקור יום-יום ועקוב מתמיד, מלוי המקידים על כל השלכותיו, סדורי עבודה שמול והשגחה על נקיון הרחבה המבוצעת ע"י החברה הקבלנית, המשרדים ובית הספרים, הנהלה תקינה של המתנגים, חזקנת הריפים והצרכים של המקום, ארגון האירועים בשמה המפול בברי-מצוה בימים ב' וה' בשבוע בשעות הבוקר, כל זה בתאום מלא עם המסונים במקום.

קבר שמעון הצדיק, מערת המנהרות, קבר זכריה הנביא, יד אבשלום, מערת הנביאים מעין השלוח וברכת השלוח.

מקום על המומרים, מאול בבעיות הצרכים ושונות, בקורים למתות מספר פעמים בשבוע, בעיקר במערת שמעון הצדיק.

נוסף לכל הנ"ל מילוי המקידים שונים בשמה מעולות המחלקה השונות, הן במשרד והן בחוץ.

לשם בדיקה התאום והצלחת המעולות המעונות המקנים יסודיים בעיקר ברחבה הכותל, יש לבחון מחדש כל הנ"ל עם הום הקומה של ב' ירחים מהאריך של היום.

אני מאחל לך הצלחה,

ב ב ר כ ה,

הרב ד. מרלא
מנהל המחלקה.

העתק: לסמנכ"ל-מר ד. גלס
למר צ. ווינגרטן-ע/ר לאמרכלות
להרב מ.י. גן
למרב י.מ. שכטר
להרב לוינגר

15/14/36/

-המחלקה למקומות קדושים

ב"ה, ט"ו כסלו תשל"א
13 בדצמבר 1970

לכבוד
נציבות המים
רח' ד' מס' 10
הקריה
תל-אביב

א.נ.,

הנדון: תכניות נקוז במקומות שונים

קבלנו את תכניותיכם לנקוז במקומות שונים בארץ, מבדיקה ראשונית נראה שבחלק מהמקומות אכן יש מקומות קדושים.

כדי לקבל תמונה ברורה ומדוייקת לכל התכניות אנו בודקים ביסודיות את כל התכניות, עם השלמת הבדיקה הסופית נודיעכם הערותינו.

בכבוד רב,

הרב ד. פרלא
מנהל המחלקה.

15/14/36

ב"ה, י"ט חשוון תשל"א
18 בנובמבר 1970

לכבוד
מר חוסיין עלי ציאם
מעין השילוח
כפר השלוח
כ א ן

א.נ.,

הרינו להודיעך כי עבודתך כשומר במעין השלוח,
הופסק החל מה-1.12.70 שנה זו.

בכבוד רב,

ד. שטרן
ע. למנהל המחלקה.

15/14/36

רשות הגנים הלאומיים

12 לאוגוסט 1970

אל: י. יערי, חשב משרד הדתות
מאת: י. ביגר, חשב רשות הגנים הלאומיים

הנדון: קבר יוסף - שפוץ שלב ב'.

אנו מודים לכם על הקצבתכם לבצוע עבודות שפוצים בקבר יוסף בשכם בסך 20,000.- ל"י, אולם לדאבוננו הרב לא נוכל לגשת לעבודה לפני שנקבל את ה-20,000. ל"י הנ"ל. אין אנו יכולים במסגרת התקציב שלנו לממן את העבודה הנ"ל.

ב ב ר כ ה,

י. ביגר

העתק: קמ"ט דתות

רחוב ח' מס' 3, הקריה, תל-אביב, ת.ד. 7028, טלפון 252281

[illegible] Chicago [illegible]

Mr. [illegible], [illegible] [illegible]
cc: Mr. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

Dear [illegible] - [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [

15/14/36/

-המחלקה למקומות קדושים

ב"ה, כ"ז אלול תש"ל (28.9.70)

לכבוד
מפקד נמל ירושלים
מר ר. בראלי
כאן

א.נ.,

הננו להפנות תשומת לבכם למנהג המסורתי של אמירת "השליך" ביום א' של ראש - השנה (יום ה' א' תשרי תשל"א 1.10.70), אחה"צ ליד מעין השלוח ע"י רבבות יהודים.

בכבוד רב,

ובברכה כתיבה וחתימה טובה,

הרב ד. פרלא.

15/14/36

משרד הדתות

ב"ה ירושלים, ט"ו תמוז תש"ל
19 ביולי 1970

אל: הרב דב מרלא, המחלקה למקומות קדושים

לשם הגשת הצעת תקציב לשנת 1970/71 אבקשך לערוך את פעולות מחלקתך בשנה החולפת וכן תכנית הפעולות לשנה הבאה והתקציב הידרש לבצוע כל פעולה ופעולה. במשובתך אבקשך להתייחס לנקודות הבאות:

1. רשימת המקומות הקדושים הנמצאים בטיפול המשרד.

2. ההתפתחות שחלה בטיפול בהם.

3. שפורים שנעשו בשנה האחרונה לתכניות לשפורים לקראת שנת 1971/72.

4. מספר המבקרים מהארץ ומחו"ל שבקרו במקומות הקדושים והתחזית לעתיד.

5. סך הכנסות מהקומצת קדושים והקריטריונים להוצאתם.

6. ההוצאות לפי מקומות לפי חלוקה לשכר עבודה ולאחזקה שוטפת.

7. מספר העובדים המועסקים במשרות מלאות וחלקיות לשמירה ומקום על המקומות הקדושים.

8. תכניות המתוח לשנת 1971/72. תוך פירוט לפי מקומות מה מתכננים וכמה יעלה הבצוע.

9. למלא את הטבלא המצורפת.

ב ב ר כ ה

א. בריסברד
קצין תקציבים.

מדינת ישראל

משרד הדתות

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

15/14/36

תאריך: ב"ה, י' תמוז תש"ל
14 יולי 1970

מספר:

אישי

לכבוד
שר הדתות
דר' ז. ורהפטיג
פ א ן

כב' השר,

מהיותי עובד כשנתיים במשרד, תחילה בלשכה המשפטית, אח"כ במשק ולאחרונה במחלקה למקומות קדושים, מתוך מעקב אחרי יזמות וחכניות של המשרד מצא חן בעיני במיוחד הרעיון של הקמת הספריה, שהשתדלתי להתמנות למרכז הספריה מתוך כוונה כנה ורצון טוב לתרום ממיטב יזמתי, ממרצי ומנסיוני לקידומה ולפיתוחה של הספריה. לצערי לא ניתנה לי האפשרות האובייקטיבית להתמסר לכך, כנראה מתוך אי חשומת לב והעדר הערכה מספקת לחשיבות המפעל ועובדה היא, שמיד עם התמנותי לתפקיד הורדתי בדרגה. במידה וכב' השר ימצא בזה ענין, אהיה מוכן למסור לכב' פרטים בשיחה בע"פ.

יחד עם זה, הואיל ואני נאלץ להפרד מהמשרד, אני מוצא לנכון להציע לפני פרידתי הצעת יעול כדלהלן, ולהסרת סתקות, אבקש לראותה מתוך אספקט, לא של מחיתה ביקורת גרידא אלא מתוך רצון אוהד וכנה ליעול, פישוט וחסכון.

הצעתי היא, להעביר את המחלקה למקומות קדושים למקומה הטבעית וההגיונית, דהיינו לקרבת הכותל המערבי, שכידוע רוב העבודה וביחוד עבודות הפיתוח מתרכזות סביב למקום מקודש זה.

במצב הקיים בולטים ביותר הליקויים הבאים: בזבוז משווע של הקציב המחלקה על נסיעות במוניות בשל ריחוק המקום מהעיר ושל שיחות טלפונים במקום קשר ומקום ישיר ויעיל יותר, אשר יתקיים אם הצעתי לעיל תתגשם. אין צריך לאמר כי התוצאה המידית תהיה יעול וחסכון באלפי לירות, ועל חשבון זה יוכלו להעשיר את הספריה. החסכון בסמא (דלק) - ירבה ספרא.

במידה והצעה זו תתקבל על כב' השר, אהיה נכון לבקשתו להציע הצעות יעול נוספות.

בכבוד רב,

יצחק דויטש, עו"ד

15/14/36

מדינת ישראל

משרד הדתות

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

אדריכל יועץ לשר הדתות
[ירושלים]

תאריך: 29.7.70

מספר: 282/301

לכבוד
הרב ד.פרלא
מנהל המחלקה למקומות הקדושים
במשרד הדתות
ירושלים

הנדון: מכתבך מיום 16.7.70
למחנדס מחוז מ.ע.צ.י-מ

א.נ.

לאחר קבלת עותק מכתבך הנ"ל, עלי להעיר לך כדלהלן:

למעשה לא קיימים כל תכניות מפורטות וגם לא נמצאים כאלו בשלב הכנה.
לאחר הערכה תקציבית מצד מ.ע.צ. -ולאחר אשור עקרוני של מסגרת תקציבית בתהום לכך, יצטרכו להזמין דרך מ.ע.צ. את התכנון המפורט של תרבריס שיוחלט עליהם.
מכל מקום הלא ידוע שאסור לי לקבל מידי המשרד בירושלים כל עבודות תכנון, לאחר שנכנסתי לתפקידי כיועץ חשד.

בברכה

יוסף

העתקים: שר הדתות
מר יערי
מחנדס ביל מ.ע.צ.

מדף 907

15/14/36

ב"ה, י' תמוז תש"ל
14 ביולי 1970

אל: ד. בלס סמכב"ל,

מאת: המחלקה למקומות קדושים,

הנדון: מערת שמעון הצדיק.

בהתאם להוראותיך, מר רויטש יפסיק עבודתו במקום הנ"ל בראשון לאוגוסט ש.ז. עם פטירת מר רוזנברג ז"ל הצטמצם צוות כח האדם במקום בצורה מדאיגה מאד.

כידוע לך גם הרב לוינגר מטלא רק תפקיד תלקי מראשון ליוני עד להודעה חדשה בהתאם לבקשתו.

למותר להדגיש חשיבות המקום שעמך בית ישראל מבקרים יום יום ולעיתים תכופות יש זרם המוני במקום ולא ייתכן להתיחס אל מקום בזה כמו"לילר חורג". אי לכך הננו מבקשו לדאוג מיד לאשור לקבלת אדם מתאים נוסף למילוי החלל הריק לכבוד המקום ולכבוד כל המטפלים בנדון.

ובמיוחד עלינו לקחת בחשבון שאנחנו מתקרבים לתקופת קשה של החדשים אלול-תשרי, שעמך בית ישראל נוהרים בהמוניהם למקום קדוש זה.

בכבוד רב,

העתק: לכב' השר

הרב רב מדלא
מנהל המחלקה.

/ המחלקה למקומות קדושים

ב"ה, יז' תמוז תש"ל (21.7.70)

23.7.70 יום חמישי

לכבוד
הרב מרדכי הכהן מנהל המח' לחקר והסברה, ירושלים.

הנדון: רשימת המקומות הקדושים.
מכתבך מיום ד' תמוז תש"ל - 8.7.70

מצ"ל רשימה של מקומות קדושים בפי שבקשת במכתבך הנ"ל.

א. ציינתי את המקומות שאנו מטפלים בהם בסימן משולש כזה △ ובאות מ'.

ב. כל המקומות ברשימה שסימנתי במשולש לבד מראה שמבקרים בהם יהודים אבל אנו לא מטפלים בהם.

ג. המקומות שסימנתי במשולש וגם באות מ' אומר שאנו מטפלים בהם ומבקרים בהם יהודים.

ד. המקומות שלא סימנתי בהם כלום, לא ידוע לי אם מבקרי בהם ואנו לא מטפלים בהם במיוחד, רק מסיירים בהם מפעם למעם.

ב ב ר כ ה,

א. מאיר
ע/ר במחלקה

העתק: הרב מרלא, מנהל המחלקה.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/14/36

ב"ה ירושלים, י"ז תמוז תש"ל

21.7.70

לכבוד

ח.כ. ש.ז. אברמוב

ירושלים.

ח.כ.נ.

הריני מאשר קבלת מכתבו מיום 17.7.70 והריני להודיעו כי מנהל המחלקה למקומות קדושים במסרדנו התשיתני לדשוג למילוי בקשתך על תצר תשוב ביותר.

לפי זה יהיה הסיור ביום ג' 28 לח.ז. בשעה 6 אחרי הצהרים. בלסכתו ליד הכותל ישתין לכם מורה דרך.

בברכה

מ.ע. דרוק
דובר המשרד

העתק: מנהל המחלקה למקומות קדושים

15/14/36

22

ב"ה ירושלים, ה' תמוז תש"ל
9.7.70

אל : הגזברות
מאת : רובר המשרד

בהתאם לבקשת מנהל המחלקה למקומות קדושים
מערכת העיריה בעלון החודשי שלה מרשים על שעות
ביקור במקומות הקדושים בירושלים, תמורת תשלום
חודשי (לוטה מכתב העיריה) .

נא לשלם לעיריית ירושלים, חלשכת לתברה ויתמי צבור
את הסך -.100 לי עבור החודשים מאי - יוני 1970.

בברכה

מ.ע. דרוק
רובר המשרד

העתק : מנהל המחלקה למקומות קדושים

15/14/36

המחלקה לחקר והסברה

ב"ה"א אייר תש"ל
17 מאי 1970

מר ישראל ליפל/קצין מפה דתות
מפקדת אזור יהודה והשומרון

הנדון: שילה

למכתבך מיום ו' באייר תש"ל (12 מאי 70)
מימוכין: דת 796, תשובה:

א. הלכה פסוקה היא (רמב"ם הל' תפילה יא, יא; שו"ע או"ח קנא, יז"ד) בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו בקדושתן הן עומדות, שנאמר (ויקרא כ"ו, ל"א) "והשימותי את מקדשיכם" - אף על פי שהן שוממין בקדושתן הן עומדין, וכשם שנוהגין בהן כבוד ביישובן, כך נוהגין בהן בחורבנן. חוץ מכיבוד וריבוץ, ששאין מכבדין ואין מרביצין אותן. עלו בהן עשבים, חולשים אותם ומניחים אותם במקומם, כדי שיראו אותם העם ותעור רוחם ויבכום.

ב. אם בתי-כנסיות, שהם "מקדשי מעט" כך, המקום בשילה שבו עמד המקדש המשכן שעשה משה, שלוש מאות ושבעים שנה חסר אחת, על אחת כמה וכמה.

ג. מוצאים אנו בתלמוד (יומא לט, ב) שעוד לאחר חורבן בית שני נהגו לבקר את חורבות מקדש שילה, מסתבר לשם תפילה ותחנונים.

בברכה,
מ. הכהן
הרב מרדכי הכהן

העתק: שר הדתות
הסמב"ל מר ד. גלס.

14
15/118/36

המחלקה לחקר והסברה

ב"ה"א אייר תש"ל
17 מאי 1970

מר ישראל ליפל/קצין מפה דתות
מפקדת אזור יהודה והשומרון

הנדון: שילת

למכתבך מיום ו' באייר תש"ל (12 מאי 70)

סימוכין: דת 796, תשובה:

א. הלכה פסוקה היא (רמב"ם הל' תפילה יא, יא; שו"ע או"ח קנא, יד"ר) בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו בקדושתן הן עומדות, שנאמר (ויקרא כ"ו, ל"א) "והשימותי את מקדשיכם" - אף על פי שהן שוממין בקדושתן הן עומדין, וכשם שנוהגין בהן כבוד ביישובן, כך נוהגין בהן בחורבנן. חוץ מכיבוד וריבוץ, ששין מכבדין ואין מרביצין אותן. עלו בהן עשבים, חולשים אותם ומניחים אותם במקומם, כדי שיראו אותם העם ותעור רוחם ויבנום.

ב. אם בתי-כנסיות, שהם "מקדשי מעט" כך, המקום בשילה שבו עמד המקדש המשכן שעשה משה, שלוש מאות ושבעים שנה חסר אחת, על אחת כמה וכמה.

ג. מוצאים אנו בתלמוד (יומא לט, ב) שעוד לאחר חורבן בית שני נתנו לבקר את חורבות מקדש שילה, מסתכר לשם תפילה ותחנונים.

ב ב ר כ ה ,

הרב מרדכי הכהן

העתק: שר הדתות
הסמכ"ל מר ד. גלס.

מפקדת אזור יהודה והשומרון
قيادة منطقة الضفة الغربية

קצין מטה דתות
ضابط قيادة الاديان

תאריך ב"ה ו' אייר תש"ל
التاريخ 12 במאי 1970

סימוכין דת/796
الرقم

הרב מ. הכהן/מנהל המחלקה למחקר והלכה

הנדון: שילה

1. אנו משלטים עתה את האתרים הקדושים באזור יהודה והשומרון תחת כותרת "משרד הדתות - מקום קדוש, נא לשמור על קדושת המקום".

2. בד"כ אנו נמנעים מלשלט אתרים בעלי משמעות של אזורי חפירות ארכיאולוגיות, כגון בתי כנסת מתק' התלמוד וכדומה.

3. אנו מתחבטים עתה בשאלה מה סינן של חרבות שילה? האם קדושתם השובה במיוחד ומחייבת הדגשתם בשלט כ"מקום קדוש" או יש לראותם בעיקר כאתר ארכיאולוגי?.

4. אודה לך על תשובתך המהירה.

בברכה,

י. ליפל
קצין מטה דתות

העתק: שר הדתות
הממונה"ל ד. גלס.

יוסף שנברגר • דיפל. אינג. אדריכל • ירושלים
JOSEF SCHONBERGER • DIPL. ENG. ARCHITECT • JERUSALEM
11 Strauss Str. • P. O. B. 5287 • ת. ד. Tel. 24797 • טלפון רחוב שטראוס 11

8.5.70

15/14/36

לכבוד
כב' שר הדתות
דר' ז.ורהפטיג
ירושלים

הנדון: עבודות במגהרה -סקר

שר נכבד,

קיימתי שיחה על הנושא הנ"ל עם דר' בירן-מנהל אגף העתיקות, ולפי בקשת דר' בירן גם סיור במקום אתו ביום 6.5.70. אל דר' בירן נחלוו קבוצה של מדענים בכירים מאגף העתיקות (דותן, רהמני, הסטריך ועוד)

דר' בירן ושלוויו הודיעו לי על התרשמותם החיובית והגדולה מאופן בצוע העבודות במקום מבחינה מקצועית, בטיחות, טכנית וארגונית, והשמירה על ערכים היסטוריים במקום.

נתבקשתי למסור לדר' בירן לשם שמירה באגף העתיקות:

1. העתק תכנית המדידה
2. מערכת צלומים
3. תאור קצר של המעולות במקום וזהויו, תוך ציון הדרכים לשמירתו

הכינותי את החומר כבמצורף, והנני מבקש מכב' השר את אשור הענין בהתאם למכתבי המצורף

בכבוד רב

יוסף שנברגר

ב"ה ו' אייר תש"ל
12 במאי 1970

דת/796

15/14/36

הרב כ. הכהן/מנהל המחלקה למחקר והלכה

הנדון: שילה

1. אנו משלמים עתה את האתרים הקדושים באזור יהודה והשומרון תחת כותרת "משרד הדתות - מקום קדוש, נא לשמור על קדושת המקום".

2. בד"כ אנו נמצאים מלשלם אתרים בעלי משמעות של אזורי חפירות ארכיאולוגיות, כגון בתי כנסת מתקי התלמוד וכדומה.

3. אנו מתחבטים עתה בשאלה מה דינן של חרבות שילה? האם קדושתם חשובה במיוחד ומחייבת הדגשתם בשלט כ"מקום קדוש" או יש לראותם בעיקר כאתר ארכיאולוגי?

4. אודה לך על תשובתך המהירה.

בברכה,

י. ליפל
קצין מסה דתות

העתק: שר הדתות
המנכ"ל ד. גלם

מעלות הלשון

13/14/36

העיר העתיקה על חומותיה, שעריה ומגדליה וכל השרידים והמבנים שבכל השטח שבתוך החומה. מצפון לחומה: מערת ירמיהו, קבר תגן, קבר שמעון הצדיק, קברי המלכים, ואדי אל-ג'וז, שרידי החומה הצפונית ("החומה השלישית"). ממזרח לחומה: ברכת סתי מריס, הכנסיה ומערת סתי מריס, בנחל קדרון ובכפר סלואן גשר, מבני קברים, מערות קברים וקברים מימי בית ראשון ושני, בהר הזיתים כנסיות, תא תפילה, גן שמנים, קברי הנביאים. מדרום לחומה: העופל, השילוח ותעלת השילוח, שתי ברכות, עין רוגל (ביר איוב), חקלדמא. גבולות שטח העתיקות הם בצפון: דרך הר הזיתים; במזרח: דרך הר הזיתים עד לקצה הדרומי שמצפון לכנסיית פטרנוסטר, קו הנמתח משם בכיוון דרום לנקודת הציון 131^{550} 173^{250}, קו הנמתח משם בכיוון דרום מערב לדרך ירדתו בנקודת הציון 131^{190} 172^{900}, קו הנמתח משם בכיוון דרום לנקודת הציון 130^{080} 172^{710} מקום שם נופל נחל אצל אל נחל קדרון; בדרום מזרח: נחל אצל משם ועד לנקודת הציון 129^{680} 172^{160}; בדרום מערב: קו הנמתח משם בכיוון צפון מערב לפינת הרחובות עשהאל ועין-רוגל; במערב: הגבול הדרומי והמזרחי של שטח העתיקות של גיא בן הנום[4], הגבול המזרחי והצפוני של שטח העתיקות של הר ציון[4], הגבול המזרחי- מצפון לקצה הצפוני של הגוש 30032 צפונה- של שטח העתיקות של משכנות שאננים - ימין משה - והסביבה[5], הגבול הצפוני של שטח העתיקות האחרון הזה-שהוא הגבול הצפוני של הגוש 30031 - מקצהו המזרחי ועד הקצה המזרחי של הרחוב פאול אמיל בוטה במערב, קו הנמתח משם בכיוון צפון עד למסעף הרחובות יפו וכורש, רחוב יפו משם ועד הקצה הדרומי-מזרחי של שטח העתיקות של אזור החומה השלישית[6], הגבול המזרחי של שטח העתיקות של אזור החומה השלישית עד לקצהו הצפוני, רחוב סט. ג'ורג' והמשכו הצפוני עד לדרך הר הזיתים.

15/24/36 כלל

ב"ה, ירושלים, כד' באדר ב' תש"ל (1.4.70)

אל מר מ. שניידר - יו"ר הועדה לאשור משרות
מר ד. אטינגר - חבר הועדה לאשור משרות

הנדון: יועץ אדריכלי לשר הדתות

1. זה זמן רב התעורר בשרדנו הצורך במשרת יועץ אדריכלי לשר הדתות בקשר למקומות הקדושים בארץ, בעיקר בירושלים. כידוע לכם הועסק על ידנו האדריכל שינברגר בעבודות אדריכליות שונות ברחבת הותל תמורת אחוז קבוע בשכר טרחה.

2. בחודשים האחרונים הודיע האדריכל שיינברגר לכב' שר הדתות שיש בדעתו להפסיק את פעילותו בענין זה, שכן הוא משקיע זמן רב ביותר בפעולות ייעוץ לשר - עבורן איננו מקבל כל תמורה.

אני מצרף בזה את רשימת פעולותיו במסגרת זו בשנה החולפת אך ורק ביחס לכותל המערבי ממנה תמצא למדים על היקף הרחב של עבודת הייעוץ שלו.

3. בדיונים מוקדמים שקיימתי בנדון עם מר אטינגר הסכים עקרונית להבעה ומבע שהתמקיד יכלול את כל המקומות הקדושים בארץ.

לאחר משא ומתן ממושך - אני נזהר להשתמש בביטוי "מיבע" - הבעתי מיכום שנראה לי שהוא מקובל על הכל המתבסס על הנקודות הבאות:

א. אדריכל שינברגר יועסק בחצי משרה לפי דירוג מהנדסים א' בחוזה מיוחד בינתיים לשנה.

ב. עיקר עבודתו בשנת 1970/71 תהיה בקשר למקומות הקדושים בירושלים.

ג. יחד עם זאת יוכן על ידו השנה סקר ותוכנית על המקומות הקדושים בכל הארץ לקראת הפעלת בשנים הקרובות.

4. עתה התעוררה בעיה חדשה של הוספת חצי משרה למסגרת עובדים ארעיים. אני ער לקשיים של הוספת משרות ולאחר לבטים הננו מוכנים לוותר - אם תרצו להמיר - משרת אחראי לתיקוני ספרי תורה (מס' 1 במסגרת לשנת 1970/71 - סעיף תקציבי 10.128.25) והמורחה לקבל חצי משרה של יועץ אדריכלי לשר.

הערה כזו היא בהחלט בסמכות הועדה לבדיקת משרות ואני מבקש אישורכם להבעה שיש בה בסופו של דבר גם חיסכון ניכר בכסף.

ב ב ר כ ה

ד. בלס
סגן המנהל הכללי

העתק: שר הדתות
ע. מילר, אגף התקציבים

[illegible]

[illegible]

[illegible]

פעולות אדריכל שיינברגר בשנה החולפת
במסגרת ייעוץ לאד

1. פגישות יעוץ עם שר הדתות.
2. השתתפות בישיבות ועדת שרים לירושלים (מקומות קדושים)
3. חברות בועדות: א) ועדת הבטיחות הממשלתית לכותל המערבי והדרומי;
   ב) ועדת מיוחדת לענויים בסביבת הכותל;
   ג) ועדת תיאום החברה לרובע היהודי, משרד הדתות, עיריה והמשלחת הארכיאולוגית.
   ד) ועדת משנה לתכנון העיר העתיקה ליד הועדה המחוזית.
4. כיו"ר ועדת הבטיחות, תפקידים של בקורת פרוטו-כלים
   עריכת דו"חות
   הכנת סדר יום לישיבות
   וכן מגע נפגד מפעם לפעם עם נציגי משרדי הממשלה השונים השותפים בועדת הבטיחות.
5. דיונים ולווי עבודות המשלחת הארכיאולוגית
   עד כמה שהם נוגעים לאינטרסים של המשרד.
6. דיונים עם ועדות פרופסורים של המכניון בקשר לבעיות יציבות הכותל
7. דיונים וסיורים עם מהנדסי קונסטרוקציה שהוזמנו במיוחד לבעיות בטיחות.
8. יעוץ תכנוני להכניות לבצוע עבודות ע"י חברת לפיתוח הרובע היהודי.
9. בג"ל לעבודות מצד העיריה.
10. ערנות תמידית למעולות המבוצעות מצד המשלחת הארכיאולוגית
11. עניני הוואקף לגבי ביוב וחיזוק בנין המחכמה ובדומה.
12. דיונים עם המשטרה בבעיות מסמר הבכול האחראי למסמר הכותל.
13. בג"ל עם מחלקת החתבורה של המשטרה ומשרד התחבורה לגבי חניה וכו'
14. מגע (פינימלי) עם רשות הגנים הלאומיים.
15. ועדות הרבנות הראשית וועדת ההלכה.
16. מטול בבעיות עקרוניות הקשורות עם בנין הרבנות הראשית ליד הכותל.

15/14/36

מפקדת פקוד מרכז
משטל צבאי / מטה

ב"ה ירושלים, סיון תשכ"ז
יולי 1967

ס מ ו ר

סקר המקומות הקדושים ליהודים - בגדה המערבית

סקר זה מתייחס אך ורק למקומות שהם קדושים במסורת היהודית, אף כי רובם קדושים גם בדתות אחרות, ומצטאים בתחום אחריות מפקדת פקוד מרכז, מטה הממשל הצבאי.

הסקר לא עוסק בצד הארכיאולוגי או המדעי של המקומות הקדושים אלא בצד המסורתי ואף הוא נעשה תחת לחץ של זמן ותנאים לא רגילים, ומשום כך ימצאו בודאי אף בו שגיאות וטעויות דבר שקשה להמנע מהן בתנאים אלה.

הסקר מחולק למעשה ל -3 חלקים עיקריים:

1. תאור מצב כל מקום ומקום כיום, אינפורמציה זו היא למעשה דו"ח של בקורים וטיורים אישיים, לפעמים יחד עם מומחים לדבר מקרב אנשי דת וחרדים שביקרו במקומות אלה עוד בימי המנדט.

2. המלצה על פעולה בנדון שהיא תוצאה ממצב המקום כיום.

3. המקורות היהודיים לזיהוי המקום. בנקודה זו התבססתי בעיקר על ספריהם החשובים של ד"ר ז. וילנאי - "מצבות קודש" - ושל ד"ר מ. איש שלום - "קברי אמות" -, אולם גם על עדויות חסידים ואנשי מעשה מקרב חרדי ירושלים שעזרוני באיתור המקומות ועל ספרי המסעות ופרסומים אחרים.

לא נכללו בסקר מקומות ומושגים גיאוגרפיים שיש להן מסורת ארוכה על מציאות אתרים קדושים והיסטוריים בתוכם - כאשר קשה לזהות את מיקום האתרים כיום. לדוגמא: שילה (שלפי המסורת קבורים בה אחיה השילוני ועלי הכהן), תקוע (שבה קבורים הנביאים ישעיהו ועמוס), סבסטיה (עם קברי הנביאים אלישע ועובדיה והמלך עמרי) וכו', מקומות אלה הם יותר ענין למחקר מאשר לטיפול מעשי שלמטרתו נערך הסקר.

כן אין סקר זה מתיחס למבנים של בתי כנסת עתיקים וחדשים יחסית (כגון בית הכנסת מתקופת המשנה ביריחו, או בתי הכנסת שבחברון ובשכם), בתי עלמין (בחברון ובשכם) וכו'. זו משימה נפרדת ואנו מטפלים בה עתה.

י. ליפל
קצין מטה לענייני דתות.

א) חברון:

1. מערת המכפלה

המצב כיום

בזמן המנדט היו היהודים נכנסים מהאגף הימני של הכניסה לבנין - עד למדרגות המובילות אליו והערבים - דרך הכניסה הראשית עתה נכנסים ב"ה יהודים בכניסה הראשית אל תוך הבנין ומתפללים ליד מצבות הקודש של אבות האומה אך הדבר מעורר בעיות מיוחדות, והוטשני שאם לא נטפל בזה ילכו הדברים ויחריפו ולא יהיה זה לטובת אף אחד.

המקום קדוש כאמור גם למוסלמים וביחוד שהוא משמש גם כמסגד, מסגד זה והמערה ידועים למוסלמים בכל העולם ובהרבה מקומות קיימות קרנות מיוחדות לטובת המקום. השאלה המתעוררת לראשונה היא איך להבטיח למוסלמים חלק מההכנסות שנכנסות למקום הקדוש, ודבר שני שקשור לכאן הוא איך לאפשר למוסלמים גישה חפשית למקום הקדוש בלי לעורר בעיות כלפי המבקרים היהודים. כן קיימת בכל חומרתה השאלה איך לסדר שיהודים יכנסו למקום בלי לפגוע ברגשות בני הדת המוסלמית, ובמיוחד שאלת חליצת הנעלים וכדומה. הדברים טעונים לדעתי דיון והכרעה בדרגים הגבוהים ביותר.

מ ו מ ל ץ: להציע לשר הדתות לזמן בכל ההקדם פגישה של הגורמים הנוגעים בדבר, יחד עם מומחים לעניני הדת המוסלמית לחפוש פתרונות לבעיות השונות.

המקורות לזיהוי המקום:

לפי המסופר בתורה (בראשית כ"ג , כ"ה, ל"ה ועוד) נטמנו האבות במערת המכפלה בחברון. גם התלמוד והמדרשים חוזרים על כך ובמדרש כבר נתונים פרטים על מבנה הקברים.

כל הנוסעים בימי הביניים, בני כל הדתות, מספרים על בקורם בקברי האבות ויש שמוסיפים שגם אדם וחוה טמונים שם בתלמוד בבארתרא נ"ח ה הר בבראשית נ"ז ב"ר, נ"ח ומאוחר יותר - מנחם החברוני - מאה 13, ר' יעקב שליח ר' יחיאל מפריז - מאה 13, בעל "קבלת צדיק" א"י - מאה 15 ועוד).

2. קבר ישי ורות

המצב כיום:

המקום נמצא סמוך לשטח ביה"ע היהודי בחברון ומכונה בפי הערבים קריית - אבבע.

זו מערה במערכת חורבות ומערות עתיקות, מוזנחת ביותר, ומשמחה ערבית מחזיקה את מפתח הגישה למקום, יהודים חרדים רבים היו מבקרים בה בדורות האחרונים.

מ ו מ ל ץ:

1. טילוט מתאים - גם על אם הדרך למערת המכפלה ובכניסה לעיר טיורה את המקום.

2. תיקונים וטיפוצים, ובעיקר נקיון ופנוי לכלוך של שנים.

מ ק ו ר ו ת:

המסורת המראות את קברו של ישי אבי דוד בחברון הן מאוחרות יחסית. מביאים זאת בעל "קברי אבות" (מאה 12), ר' יעקב השליח (מאה 13), בעל "תוצאות א"י" (מאה 13), ר' עובדיה מברטנורא (סוף מאה 15), וגם מסורות הנוסעים הקראים.

מאוחר יותר - במאה 19 - מציינים בעל " חבת ירושלים" ובעל "קורות העתים" שבמערה זו, קבורת ישי אבי דוד, ממונה גם רות המואביה.

4../

3. קברי עתניאל בן קנז ותלמידיו

המצב כיום:

המקום נמצא על אם הדרך למערת המכפלה בתוך מבנה עתיק, מוגבה מעל עני הכביש. כבקרנו מצאנו את פי המערה - שבה יש כוכים של קברים חצובים בקיר - סתומה באבנים ומלט ועפ"י הוראותינו נפתחה המערה מחדש ואף ניתנה הוראה לפנות את חבר הכניסה אליה ממטלטלין וחמצי בית שהיו במקום ושימשו כנראה למטרות מגורים. המקום עצמו נמצא ברשות משפחה ערבית המתגוררת בחדר שלידו.

מומלץ:

1. לבוא לידי הסדר עם בעל המקום על רשות כניסה וכו'.

2. שילוט

3. שפוץ.

מקורות:

עתניאל היה חתנו של כלב בן-יפונה מהמרגלים אשר כבש את קרית-ספר, וכלב נתן לו את עכסה בתו לאשה.

ציון מקום קבורתו בחברון - הוא מאוחר מאד, רק במאה 18 אנו שומעים ע"כ לראשונה ("אוצה המסעות", "קורות העתים" "מסעי ישראל").

הערבים קוראים למקום "חברון", לפי וילנאי קבור שם כנראה מלך או סולטן בשם חברון שהיה מיסד העיר.

4. מערת אבנר בן נר ואיש בושת

המצב כיום:

למרתף (המערה) יורדים מחוץ חצר עם בנין בן קומותיים הסמוכה למערת המכפלה. המפתח בידי שומר המתגורר במקום, המקום מעורר רושם עלוב, ויש צורך בשיפוצו.

מ ו מ ל ץ:

1. שילוט מתאים מבחוץ וע"י המערה.
2. סיוד פנים המערה
3. שמור הגישה למקום
4. הסדר עם המשפחה במקום על דרכי הכניסה למערה.

ה מ ק ו ר ו ת:

בשמואל ב' (ג' ד') מסופר על אבנר בן נר שר צבא דוד, שהוא קבור בחברון, כן מסופר שם כי גם את ראש איש בושת קברו בקבר אבנר.

כל השליחים והנוסעים בימי הבינים מציינים כי בקרו בקבר אבנר בן נר וחלק מהם כגון: (בנימין ירושלמי הקראי) חוזר על המסירה כי גם רא ו של איש בושת נמצא קבור במערה זו.

ב) חלחול

1. נתן הנביא
2. גד החוזה

מצב המקום היום:

מצבה מוארכת אחת מציינת את מקום שני הקברים כך שיש לראותם כקבר אחד. הקבר עצמו נמצא בחלק הצפוני של מסגד מהודר, נקי ורחב - ידיים אשר מחיצה מפרידה אותו מאולם התפלה הכניסה לקבר הוא ברשות המשפחה המתגוררת בחצר, הגובה בד"כ תשלום מסוים בעת הכניסה.

מומלץ:

1. לקבוע במקום שלטים בעברית, בערבית ובאנגלית שיציינו את קדושת המקום ומהותו, ושלטי הכוונה בכניסה לחלחול על אם הדרך שבין בית-לחם לחברון. יש לציין על גבי השלטים שהמקום מכונה אצל הערבים "נבי יונאס".

מקורות:

בעל הקינה "קברי אבות" (מהמחצית השנה של מאה 12 - חו"ל ע"א מרמורשטיין במאסף "ציון") בעל מחברת "קבלת צדיקי א"י" (מר' שלמה דוראן, אמצע מאה 15, והובא במאסף "המעמר"), בעל אגרת "יחוס אבות" (ממחבר בן המאה 16, הובא ב"המעמר"), בעל "יחוס הצדיקים" (מאת גרשם ב"ר אשר משקרמילה בן המאה - 16, הובא בה"מעמר")", הקראי שמואל בן-דוד (מאה 17 -"אוצר מסעות"), החיד"א ב"מעגל טוב" (מאה 18) - קובעים בחלחול את מקום קבורתו של גד החוזה.

ר' שמואל ב"ר שמסון (ראשית מאה 13, הובא ב"מעמר") קובע את מקום קברו של נתן הנביא בדרך ירושלים - חברון אחרי קבר רחל, ויתכן שכוונתו לחלחול.

הקראי בנימין בן אליהו (מאה 18, הובא ב"אוצר מסעות"), ומזכירו של מונטיפיורי - אליעזר הלוי (מאה 19) מציינים את חלחול כמקום קבורת נתן הנביא וגד החוזה.

הקבר בחלחול, המקובל כיום כמקום קברם של נתן וגד, שכאמור בנוי על יד מסגד מקובל במסורת הערבים כקברו של יונה הנביא והם קוראים למקום "נבי יונאס" ואמנם מסורת זו חדרה גם לכמה נוסעים יהודיים מאוחרים; עד לפרעות ביהודי חברון היו היהודים עוקדים בקביעות את המקום הקדוש בתפלה והשתחוות, בדרכם מירושלים לחברון.

ג) בית לחם

1. קבר רחל

מצב המקום כיום:

סביב בנין הקבר - קברים רעננים של מוסלמים המשיכים לראות בחלקת האדמה שמסביב בית עלמין מוסלמי. הדוחק והצפיפות מרובים עד כדי הרגשת מחנק וחוסר אויר.
הרבנות הצבאית הראשית יזמה שורה של שיפוצים וטפורים לתקן את המצב. לפי הוראות שר הדתות נאסרה הדלקת נרות במקום.

מומ ל ץ:

1) להתקין שרותי נוחיות לצבור בריחוק מסוים מהמקום וכן ברזי מים, לשתיה.

2) להורות באמצעות מושל בית-לחם לראשי הדת המוסלמים בסביבה על טגירת השטח לקבורה נוספת.

ה מ ק ו ר ו ת:

ידועה הסתירה לכאורה במקורתינו הקדומים לגבי מקום קברה של רחל ספר בראשית(ל"ה) קובע את מצבת קבורת רחל ב"דרך אפרתה, היא בית-לחם" (שהיא בנחלת יהודה). ואילו בשמואל א' (י') אנו מוצאים את קבורת רחל "בגבול בנימין בצלצח". התוספתא (סוטה י"א) מחרצת את הסתירה וקובעת שקבר רחל הוא אמנם בנחלת יהודה, כנאמר בתורה. ואמנם כבר המדרש (בראשית רבה ע"ב) חוזר על כך. ולפי ספר "היובלים" (ל"ד) נקברו ליד רחל גם בלהה וגם דינה בת יעקב, ולפי דברי ר' יעקב שליח ר' יחיאל מפריז "בסימני הקברות" (מאה 13) נמצאת קרוב לקבורת רחל מערה "לצדיקים ולחסידים"(והוא מסתמך על הספרים' דברים)
פרס למסב"ן (מאה13) שטוען בפירוש (בראשית ל"ה) שקבר רחל קרוב לבית אל בגבול בנימין

הרי לכל הנוסעים ובעלי המסורת של המקומות הקדומים בימי הביניים ואף לפני כן (כפי שהביא וילנאי בספרו "מצבות קודש"מפי תייר אלמוני מקורות 1.333) כולל המקורות הלא יהודיים ברור ומוחלט כי קבר רחל נמצא במקום הידוע לכולנו בימינו והוא בדרך בית-לחם .

8../

ג) נ ב י ס מ ו א ל

1. קבר שמואל הנביא

המצב היום:

הקבר נמצא בתוך בנין רחב-ידיים המשמש כמסגד מוסלמי. המסגד והבנין ספגו פגיעות ישירות מפגזי תותחים.

האחראים על המקום ברחו והשאירו את המקום ריק ומוזנח. סביבת המיסגד והקבר מלאה לכלוך ואשפה.

מ ו מ ל ץ:

1. שילוט מתאים למקום
2. נקוי המקום
3. הכנסת שטיחים או מחצלאות למקום
4. מינוי שומר מערביי המקום
5. תיקון המסגד מפגיעות הפגזים.

מ ק ו ר ו ת

קברו של שמואל הנביא בנבי סמואל כמעט "התחרה" בעבר עם קברי שמעון הצדיק בירושלים ורשב"י במירון - הן בחגיגות ההמוניות שנחוגו במקום, במנסי האלאקה וכו', אלא שבנבי סמואל נפסקו הדברים בסופו של דבר בגלל התנכלות ערביי הסביבה, במאה הקודמת אף נעשו נסיונות לישב יהודים בסביבה. וילנאי מביא בשם תייר נוצרי ששהה בירושלים במאה 16 שמספר שהקבר הוא ברשות היהודים גם תייר מוסלמי במאה 18 מספר שהמקום היה ברשות היהודים.

התנ"ך מספר לנו בשמואל א' (כ"ה וכ"ח), על קבורת הנביא ברמה, ופרט לבנימין מטודלה (מאה 12) שטוען שקברו של שמואל הועבר מרמה לשילה, הרי כל יתר הנוסעים והמזהים רואים בנבי סמואל את מקום הקבורה עד היום.

איש-שלום אף מצטט פרקי הלכה של הרשב"ם ואחרים שמהם ניתן ללמוד עד כמה היה קברו של שמואל חרות בתודעת העם.

רוב המקומות אף טוענים שגם הוריו של שמואל - אלקנה וחנה, וחלק מהם אף מוסיף לכאן גם את שני בניו של שמואל. המקורות העיקריים לכך: בעל "קברי אבות" (מאה 12), ר' שמואל ב"ר שמשון ומנחם החברוני (מאה 13) וכו' וכו'.

ד"ר וילנאי אף מביא מקורות נוצריים ו"רבנים כדי להוכיח שהקבר היה מפורסם וידוע עוד באלף הראשון לספירה, מאידך נוצר שיבוש במסורת וקראית מטוימת שהביאה לכך שהיו שחשבו בטעות שרמה היא רמלה.

9../

ה) כפר עוורתא

1. קבר אלעזר בן אהרון הכהן
2. קבר איתמר
3. קבר פנחס בן אלעזר (או אביאוע בן פנחס)
4. מערת ע' זקנים שבימי משה.

המצב כיום:

ה"אהל" שעל קבר אלעזר פגוע במקצת מקירותיו גם נעקרו 2 אבני שיש עם כתובות שומרוניות, כנראה בידי בוזזים במטרה למכרן לחובבי עתיקות. ערבים מקומיים מאשימים בכך את שומרוני שכם שאצלם מקודש המקום מאד, הכהן השומרוני הגדול וכן מזכיר העדה הזדעזעו ממש ל מוע האשמה כזו נגדם ושענו בפני שלא יעלה על הדעת שהם יעיזו לפגוע במקום המקודש כ"כ אצלם. גם הקבר וכל סביבתו נראה עזוב וזקוק לטיפול.

מסביב לקבר איתמר ישנה גדר פרוצה והמקום עצמו חשוף וגלוי לכפת השמים. גם מקום זה זקוק לטיפול-מה.

קברו של פנחס "נעלם" ונוסעים שבקרו במקום הקדוש עוד בשמן המנדט מביעים את ההשערה שהמסגד של הכפר מחפה על מקום הקבר.

מערת ע' זקנים נמצאת בחלקת בית העלמין המוסלמי שבמקום והמערה זקוקה לטיפוח.

מ ו מ ל ץ :

1. טילפט
2. נקוי המקומות, שיוחס גידורם וחיקונם.
3. מינוי שומר מקומי

מ ק ו ר ו ת:

התנ"ך (יהו ע כ"ד) מספר לנו על קבורת אלעזר בן אהרון הכהן בגבעת פנחס, עדות נוספת יש לנו ע"כ פיוסף בן מתתיהו בקדמוניות היהודים. (אף כי יש מסורת ערבית שמוענת שקבורת מספחת הכהונה הגדולה היא במסגד אל-אקצה) המסורות היהודית והערבית וכן המסורת הקראית והשומרונית - שכאמור מקודשים מאד אצל השומרונים קברי הכהנים הגדולים ממשפחת אהרון הכהן - מצאו ש קום הקבורה הוא בכפר עוורתא (אף כי יש שערבבים זאת עם שכם) ואף קבעו במקום נוסף לקבר אלעזר את קברי איתמר, פנחס ואביטוע. החל מהמאה ה-13 ישנה מסורת שגם ע' הזקנים שבימי משה קבורים בעוורתא. כמעט כל הנוסעים בימי הבינים מעדיפים על בקורם במקום והשתחוותם על הקברים הקדושים בעוורתא.

וילנאי מספר שעד למאה ה-17 התקיימה בעוורתא קהילה שמרונית והקברים במקום היו ברשות השומרונים מדורי דורות עד שחדל ישוב שומרוני מלהתקיים שם. לדעת השומרונים הרי חלק מערביי המקום הם צאצאי שומרונים שהתאסלמו.

כ פ ר ח ב ס

1. קבר יהושע בן נון
2. נון
3. כלב בן-יפונה

המצב כיום:

על קבר יהושע יש "אהל" והוא נמצא בחלקה ביה"ע המקומי המקום זקוק לטפול.

קבר נון גלוי וחשוף לטמים ומצב המקום טוב, ואולי זקוק הוא קצת לטיוח.

קבר כלב - מטופל גם ע"י ערביי המקום שמכנים אותו בשם "נבי כופל" הוא בתוך בנין בן קומה אחת שחלקו - המרתף - גם משמש למקום תפילה. הקבר מכוסה בירעות ונשמר היטב.

מ ו מ ל ץ:

1. שילוט בכל המקומות ועל אם הדרך שכם-ירושלים-קלקיליה
2. שיוח ושיפוצים
3. מינוי שומר מקומי

מ ק ו ר ו ת:

בספר יהושע (כ"ד) ובשופטים (ב') נמסר שיהושע נקבר בתמנת סרח (חרס) שבנחלת אפרים. ואם כי החוקרים טוענים כי "תבנה", שהיא דרומית מערבית לכפר חרס, היא מקום קבורת יהושע הרי כבר בימי המינים מצביעים על כפר חרס כמקום הקבורה לא רק של יהושע כי אם גם של אביו ושל כלב בן יפונה, חברו של יהושע מפרשת המרגלים.

בקשר לכך יש לציין את עדותם של:

ר' פתחיה מרגנשבורג (מאה 12) מסעות א"י
ר' יעקב ב"ר נתנאל הכהן (מאה 12) "מסעות א"י"
מנחם החברוני (מאה 13) ה"מעמר" ג'
ר' יעקב השליח מעריז (מאה 13) ה"מעמר ג'"
בעל תוספות א"י - תלמידו של הרמב"ן -(מאה 13)
יצחק אלפרא (מאה 15) - המעמר ג'
ואחרים (כגון שמואל הקראי ומסה הירושלמי), גם נוסעים קראים אלה מביאים מסורת זו.

ד"ר וילנאי מציין כי בדורות האחרונים היו יהודים באים להשתטח במקומות הקדושים בכפר חרס, בדרך מירושלים לשבריה, אך לאחר מלחמת העולם הראשונה חדלו מכך משום שסביבה זו של שכם, הטפוגה שנאה ליהודים השילה פחד עליהם והגיעו הדברים לידי כך שבבקורו של וילנאי כמעט שלא נתנו הערביים למבקרים היהודיים להתקרב למקומות הקדושים או לצלמם.

11../

(5) כ פ ר ב ל ט ה (שכם העתיקה)

1. קבר יוסף הצדיק ובניו מנשה ואפרים

2. באר יעקב

המצב כיום:

באר יעקב נמצאת בחסות כנסיה נוצרית וחסידים ואנשי מעשה נמנעים לכן מלבוא למקום.

קבר יוסף הוא בטפול הרבנות הצבאית אשר קבעה עליו שילוט. הקבר עצמו נמצא בתוך מבנה יפה מסני צדיו ציונים על קבריהם של מנשה ואפרים ואם כי הקברים הם די נספרים גם ע"י ערביי המקום ובפרט שיש למקום שומר ותיק עוד מימי המנדט - מכ"מ יש צורך בטיפוחים ובטיפול יותר מעשי.

מ ו מ ל ץ:

1. טפוחים חונים

2. הקצבה חדשית כשכר לשומר.

מקורות:

בספר יהושע (כ"ד) נאמר, שאת עצמות יוסף קברו בשכם, בלשה היא בתחום שכם העתיקה.

ד"ר אים שלום מציין כי גם המסורת הערבית וגם הלא-ערבית מאוחדות בדעתן על מקום קבורת יוסף שהוא בשכם או בבלטה. כבר הנוסעים הראשונים בעלי מחברי ספרי המסעות כמו בניפין מטודלה (מאה 12) ר' שמואל ב"ר שמשון (מאה 13) מנחם החברוני (מאה 13) ר' יעקב השליח (מאה 13) ואחרים - כולל נוסעים קראיים השומרוניים ואפילו מקורות נוצריים מסוימים (יש במר רתהנוצרים גם דעות אחרות), מציינים זאת. ואילו מסורת ערבית מסוימת טוענת שקברו של יוסף הוא במערת המכפלה

ד"ר וילנאי מספר שבתקופה קדומה החזיקו שומרוני שכם גם בית כנסת ליד קברו של יוסף, עוד הוא מספר שבמאות האחרונות התקיימה בשכם, הודות להמצאות הקברים הקדושים בסביבה קהילה יהודית. כפי שמסר לי יש בשכם העתיקה גם בית עלמין יהודי ויש שטוענים אף על בתים שמשמשו בעבר בתי כנסת.

5. [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]:

[illegible] (c"r) [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

r"r [illegible] [illegible] [illegible]

ולבטוף 2 הערות כלליות:

פרט לחוב הדתי והלאומי שיש לנו כלפי המקומות הקדושים שלנו שנגאלו סו"ש מבדידותם וטמטונם ושעלינו להחזיר להם את כבודם והדרם, הרי יש לנושא זה גם אספקטים אחרים, פרוזאים יותר:

א. מסתבר שמקומות קדושים מוכרים ומפורסמים הם גורם להכנסה כספית רצינית, כך למשל מסתבר שיום יום מטאירים המבקרים תרומות ונדבות כספיות נכבדות לכותל המערבי (שכבר יצא מתחום שלטון הממשל) למערת המכפלה ולקבר רחל בסכומים של כמה מאות לירות בכל אחר ואחר.

מקומות קדושים אחרים אף הם מכניסים סכומים נכבדים, ומסתבר איפוא שהקעה כספית במקומות קדושים לתקומים וטיפוחים, לשילוט ולהטברת המקומות - לא תעלה בסופו של דבר למדינה בכסף רב, ואולי אפילו תטאיר עודפים שיוכלו לכסות פיתוח נוסף. לשם-כך יש צורך לדעתי:

1. בארגון פקוח יעיל על איסוף כספים אלה.

2. בהכנסת הכספים לתשבון בתוך תשבונות מפקדת הגדה.

3. בהגדרה ברורה של הסמכות האחראית להוצאת הכספים, תחת פקוח נציב מבקר המדינה בממשל הצבאי ובהגדרת המטרות שלשמן יהיה מותר להוציא את הכספים. הדרך הנראית לי לכך היא שהסמכות תהיה בידי ראשי הענפים לשרותים ומינהל (כולל גם את הדתות) ולכלכלה (הכולל את האוצר).

ב. לי נראה שבטופו של דבר מסתתר אספקט נוסף בעידודם של בקורים במקומות הקדושים היהודיים - בחברון (דרום), בשכם (צפון), בנבי שמואל (מרכז) וביתר האחרים - ועידוד זה יכול להנתן ע"י פרסום מתאים למקומות ע"י ארגון טיולים אליהם וע"י פעולות אחרות. דבר זה יצור למעשה גורם נוסף לחיזוק התבססות יהודית באותם מקומות, כיון שמה שלא יהיה בסופו של דבר גורל הגדה הרי ברור לכולנו שהטענה של הצורך בהבטחתגיסה חפשית לבני כל הדתות למקומות הקדושים להם, פוצאת אוזן קשבת בלב כל. וכדי שלא יתעורר הספק בלב מי שהוא נגד "יצירת" מקומות מלאכותיים - הבאתי בסקר גם חלק מהמקורות שעל אשיפתם שרחו רבות ה"ה איש שלום ווילנאי, קדושת המקומות, שלפיהם יכול כל מעיין להווכח בעצמו שאוטנטיות המקומות שאינם ידועים לו ואינם מפורטמים דיים בצבור - אינה פחותה מזו של אחרים מפורסמים אחרים כגון קבר רחל, קבר רשב"י במירון, קבר ר' מאיר בעל הנס בטבריה וכו' וכו' שזכו מסוס מה בפרסום גדול יותר ולכן זוכרו עמוקות לתודעת הכל.

יטראל ליפל
קצין מטה לענייני דתות
בשם ראש הענף למינהל ושרותים.

15/14/36

ב"ה כד' טבת תש"ל
2 בינואר 1970
רת/612

קמ"ט אוצר

המפקד
ס. המפקד
רע"נ מו"ש
קמ"ט מע"צ
קמ"ט גנים לאומיים

הנדון: שיפוץ קבר יוסף בשכם

1. בזמנו נערכה ע"י אדריכל דן סנאי מרשות הגנים תכנית לשפוץ קבר יוסף בשכם בסך של -.21,950 ל"י. (רצ"ב העתק התכנית).

2. נא להזמין במע"צ את בצוע העבודה בסך -.22,000 ל"י מחקציבי סעיף "שפוץ מקומות קדושים".

3. מכיון שנתבקשנו להגיש הזמנה לעבודות מע"צ רק עד 15.1.70 אודה לך אם תבצע את הפניה בהקדם כדי שנספיק לבצע העבודה בזמן.

י. ליפל

קמ"ט דתות

העתק: שרו הדתות

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]: [illegible]

1. [illegible] [illegible] [illegible]

ב"ה ירושלים, י"ט באלול תשכ"ט

2 בספטמבר 1969

15/14/36

לכבוד

מר שלום זמיר

אמירים

ד.נ. מרום הגליל

א.נ.

שר הדתות קיבל מכתבך בענין תשובתו שלשאלתך בתוכנית שאילתא מן האולשן, בתשובה למכתבך איני יכול אלא לחזור פעם נוספת על שפירסמנו והודענו כבר עשרות פעמים, השמח שעליו מדובר הוא שמח צבאי על כל המשתמע מכך אנשי משרד הדתות לא היו מופקדים על שמירת המקום או בטחונו, ממילא אין כל מקום בלבוא בטרוניות למשרד הדתות מה גם שעוכדי המשרד שהיו במקום היו ערים להופעתו של אדם זה והזמינו נידת משטרה, השוטרים שוחחו עם אדם זה ושחררוהו מיד.

בכבוד רב,

זאב רוזנברג
מנהל הלשכה.

ולמה לך אדון נורי תשלום לעשרה צדיקים?

לפי שרה הבטלה אין צריך להתפטרן! טאן לך

נקבר לנורי תשובתך לשאלה בהבנה ושאלה
מן הבלבול = מדוע עשיתי בדבון לה עיר:
אם כמה יהיה הבלבול כך כפי שלטענתך אדוני
הבנים של אנשלמה בגלות לא מהדורים עליך התנהגות
כלפיהם שלך מבקרים — אין קיום פקודה שיעבר מעל
פקודים) — הרי שיהיה לך.
יש דעתי לשלול אדם מישראל שמתנהג
בלהה מדינה בשלבי ההפיסה — אין מלטרד
לאחר לך שלאחר עון מאושר בדברים — בלבד
לחסקים שום אדם מסכים.
כיצד יתכן שאדם כמו שלמה בשלמה בישר
מתי לא קיבל ולא נתן אדם מלפניך מאדם מעולם
את שמר שיעשה לאדון ולרבון (לון) בהיות שלבדה
כמו — אמרה לא מובל מאדון מאדם בשרך הבטלה ?!
ומתבה מאדון אדוני שבמה אלין לשמוע לבלבול ולטפל
בו ועם הבשרה לו הבטיחה לאדון ... בהמשך יבוא
מבשרך הבטלה להתבלבל לשמוע אדוני בעצלה כו
ואחר אז מבשרי סמלה בקרב הבטיחה בשבח לבשרך כמו
בשרך כמו לבלבל המאמרה המתחילה לשאלה הבלבולים של
הבטלה חייב לפי ילדים כמו מבשרך הבטלה לאחרון לא הבשרה
בכבוד שכל הבשרים בשלה ולא מתנה לא הבטיח! בבלבוד שיאמרה

15/14/36

ב"ה ירושלים, כ"ח בתמוז תשכ"ט
14 ביולי 1969

אל: מר י.יערי
חשב המשרד.

עד לקבלת תקציב מיוחד לעבודות השמוש והשחזור
ביד אבשלום וקבר זכריה, אבקשך לאשר הוצאה עד סך -
25,000 ל"מטעים תכנון הר הזיתים לעבודה הנ"ל.

ב ב ר כ ה ,

ז. ורהפטיג

משרד הדתות
המחלקה לתפקידים מיוחדים

ב"ה, ירושלים כ"ז בתמוז תשכ"ט
(13.7.69)

תיק העיר-העתיקה

לכבוד
ד"ר ז. ורהפטיג
שר הדתות
ירושלים.

שר מאד נכבד!

הנדון: בית יהודה.

ר"ב מכתב בנדון.

לפי דעתי רק בידי השרים לקבל החלטה שבית יהודה
יפטר אך ורק לסטודנטים דתיים, כי בועדת החליפים איני רואה
מכוי לקבלת החלטה חיובית בנדון.

בכבוד רב ובהוקרה,

הרב א. חורן
מנהל המחלקה

לוטה: מכתב

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- המחלקה למקומות קדושים

ב"ה יד' תמוז תשכ"ט
30 ביוני 1969

15/14/36

לכבוד
מנהל מחלקת התברואה
עיריית ירושלים
כאן.

הנדון: רסוס מערות

בהמשך לשיחתך עם מר מ. זליקוביץ, עובד מחלקתנו, הריני מפרט את רשימת המערות שיש לרסס אותם בהקדם האפשרי.

א. מערת שמעון הצדיק.
ב. מערת סנהדרין קטנה (ע"י שמעון הצדיק).
ג. מערות סנהדרין הגדולה (גן סנהדריה).
ד. מערת חולדה הנביאה (על הר הזיתים).
ה. מערת הנביאים (על הר הזיתים).
ו. מערת בני חיזיר (ע"י קבר זכריה).
ז. מערת יהושפט (ע"י יד-אבשלום).

את השבון נא לשלוח למחלקתנו.

בכבוד רב

ד. שטרן
ע. למנהל המחלקה

העתק: מר י. יערי חשב המשרד

15/14/36

שיקום וההזקה של המקומות הקדושים, המקשרים את האומה עם עבו"ה ואבותיה — ליווי ההת־נחלות החדשה בשירותים דתיים

שחרורם של שטחי ארץ ישראל במלחמת ששת הימים וההתנחלות היהודית במקומות שונים בשטחים העיב בפני משורר ז"ר־נות משימות הרשות. מצד אחד הי" עליו לטפל בגאולתם, שיפוצם ושיפוחם של המקומות המקודשים ליהדות, מהם הוגלינו והורחקנו זמן רב; ומצד אחר ללוות את ההתנחלות בשש־חים בשירותים דתיים נאותים, נו־סף למשימות המיוחדו: הנובעות מתקופה בראשית. במשך השנתיים ומעלה שחלפו מאז — הצליח המשרד במעולתו להחזרת עטרה ליושנה, ככל שחדבר ניתן, וללא ספק מילא אחר הדרוש בליווי ההתנחלות מבחינת צרכיהם ה־דתיים.

גולת הכותרת — ירושלים

גולת הכותרת היא, כמובן, ירו־שלים. ומעל הכל — הכותל. לא הכל בידי אדם, וכבר נאמר: „אות ד' באש היצת ובאש אתה עתיד לבנותה". אך מה שתלוי בידי אדם נעשה הרבה. אשר ומר כי מאז חורבן בית שני לא הוי הכותל וסביבתו במראה כזה של הוד ותפארת. כפי שהינו כיום. אם בימים שעברו, עד לשחרורו, היו אבני כותל חשופים על פני ששת של 28 מטר בלבד, הרי כיום מגיע הששת החשוף ליותר מ־200 מטר. רחבת־הנגב מסודרת ומרו־צפת. המדרגות המובילות לרחבה, התאורה ותסדר המופתי — כל אלה מוסיפים להדרת הקודש בבו־אנו לשריד מחמדנו. קיימים שם סידורים נאותים לתפילה ולהת־ייחדות, ספרי תורה עומדים לשי־רותם של המניינים הרבים המת־עללים שם. אפשר לומר כי כוחו המלכד של הכותל נתגלה אף בימינו אלה ועובדה היא שהכל הביגו, קיימו וקיבלו את הסדר של הפרדת הששת המיועד לגב־רים והששת האחר המיועד לנשים.

התכנית — שחזור הקשת הדרומית

כל מה שנעשה עד כה להפארת רחבת הכותל ארגנו אלא זמני, ועדיין קיימות תכניות להוסיף כתנה וכהנה. לטווח הקרוב עומדת לפני ביצוע התכנית לשיחזור הק־שת הדרומית (קשת רובינסון) הידועה גם בשם „גשר המלכים", כדי לגשר בין הר הבית לעיר העליונה, כפי שהיה בימי קדם. [illegible] תות באחריות לבטיחותו של הכו־תל המערבי, כמו גם לבטיחות הכותל הדרומי, שם הצייב עמודי־תמיכה כדי לסלק חששות בטיחות אשר נתגלו.

מוקד משיכה לכל בית ישראל

הכותל הוא מוקד המשיכה לה־מוני בית ישראל בכל אתר ואתר, הנוהרים אליו באלפיהם ורבבו־תיהם ללא הפסק באים גם בני עמים אחרים בחינת „כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים".

מנהל המחקה למקומות הקדו־שים, הרב ב' פרלא, מספר לנו על הסידור המיוחדים הנעשים עתה לקרע הומים הנוראים וה־הגים הל"ם לאפשר להמונים הבאים להתפלל במקום המקודש לעמנו ושפוך שם שיחם לפני רוזם סרורים אלה יש בהם כדי לעזור גם למרות הבהירה החמונית אלא גר המקום מלהכיל את הבאים בתוכו.

שחזור ושיקום — ישיבות ובתי־כנסת

עם שחרור העיר החל משרד ה־דתות לעודד, ואף לדרבן, מוסדות דתיים לשקם את בנייני המוסדות שנחרבו ונהרסו בימי הכיבוש. יש לומר כי המוסדות חשונים כשלעצמם התעוררו למעולה זו, והתחזקו בכר משמעאו את יצירתו וחרביכה של משרד הדתות. ה־משרד יזם את פינוי בתי הכנסת ובנייני הישיבות שנוסמו על ידי תושבים ערבים ויאת בסייע גור־כז המינהל והצבא. נערך מפקד מדוייק של המקומות. הסידור ל־שיקום היה מוסרי וחמרי כאחד. ואמנם ישיבות שונות החלו בשי־קום. הפרעה מסויימת נגרמה עם הרסים צו הרחפאה לרגל תביעת השיקום הכולל, שיתבצעו על ידי הגוף המיוחד שהמשלה הקימה: הרשות המיוחדת לשיקום העיר העתיקה בירושלים ליד משרד ראש הממשלה ואחר כך החברה לשיקום ואכלוס העיר העתיקה בירושלים, שבראשה עומד מר יהודה רמיר.

משרד הדתות שותף בכל תרוע־דות והמסגרות הפועלות לשיקום העיר. בהנהלת החברה לשיקום ואכלוס העיר העתיקה משתתף, כנציגו האישי של שר הדתות, הרב אלי תורן, מנהל המחלקה לתפקידים מיוחדים במשרד הד־תות. עם הקמת ועדת המנכ"לים לזירוז פעולת השיקום — משתתף בה מנכ"ל המשרד הרב ד"ר ש.יז. כהנא.

ישיבת „חיי עולם" חזרה לאכסניה שלה

ישיבת „חיי עולם" חזרה לאכ־סניה שלה. צעירים ואברכים לומ־דים תורה במקום שהישיבה הוקמה לפני הכיבוש. נוחל גם בשיקום ישיבת „עץ־חיים" בין החומות. בתכנון מתקדם נמצא שיקום ישי־בת „פורת יוסף" כל אלה נהנים ממלוא הסיוע של משרד הדתות. נוסף על כך הוקם בעיר העתיקה גם חלק של המתיבתא הגדולה על שם הראשון־לציון. חלק מכ־תות התיכון יועברו לכאן, בתנאים של פנימיה.

בין בתי הכנסת שכבר שוקמו: בית הכנסת „אורח חיים" בית־הכנסת החסטורי הרמב"ן, ביהכנ"ס של הארי הקדוש, ביכנ"ס חביד וכולל חסידי ברסלב בבתי מחסה. כמו כן נמצא במיסול מתקדם — בסיוע החברה לשיקום ירושלים העתיקה — שיקום ביכנ"ס ע"ש ניסן בק.

משרד הדתות לקח עתה חלק פעיל בתכנון השיקום והשחזור של בית הכנסת „החורבה" שהיה לשם ולתפארה לבתי כנסת בע.ם. למטרה נעלה זו הוקמה חברה מיוחדת שבראשה עומד שר הד־תות ד"ר זרח ורהפטיג ומשתתפים בה עיריית ירושלים וגורמים אח־רים. הוועדה בוחנת עתה תכניות שונות של אדריכלים שהובאו ב־פני".

בנין לישיבת המותל בהשקעה של 6 מיליון ל"י

אחד המפעלים רבי החנופה ב־ירושלים שבין התומות הוא — הקמתה ופיתוחה של ישיבת הי־כותל. היה זה מעשה חלוצי של [illegible] ללמוד תורה ליד הכותל. ברגע הראשון שהדבר נתאפשר להם. הישיבה התחילה עם 14 תלמידים והיא מונה כיום 80 תלמיד. אין הם באים ללמוד כמה שעות ביום — וחוזרים לביתם. אלא עושים לילות כימים בשמח בתי מחסה ומטביעים את חותמם על התת־נחלות היהודית החדשה בירושלים העתיקה. הם נהנים ממלוא הסיוע של משרד הדתות ואף החברה לשיקום ירושלים העתיקה מגישה סיוע מלא ונרחב ביצירת תנאים סבירים לאנשי תורה והגשמה אלה.

לא די במה שכבר נעשה. גר־קמת עתה תכנית גדולה של הקמת מבנה מתאים לישיבת הכותל. ב־השקעה של ששה מיליון ל"י. הר־צאה גדולה זו נובעת מהצרכים המיוחדים של המקום. לדוגמה: ניסוי השטח והכשרתו מלוד צריך כים לעלות כחצי מיליון ל"י. כי מלאכה זו כבר הוחל ויש לעשות שתוך זמן לא רב תתנוסס הישי־בה על תלה.

המימון יבוא מרחבי ממשלת ונדיבים כאחד. ויש לציין שישנה הענותבלהו רבגילה של נדיבים לת־רום למטרה זו. (קרן ריטשילד הוריעה כבר על הרחמה של חלק נכבד מהסכום הכולל).

משרד הדתות הגיש סיע זת לוחיל התמשיתי — נרעין „מו־ריתי" והתרכסת בייר הייתיקה ב־זוית הר מחמת. מיגיש לי הייזרת הרלאה לחיות אורח חיים הדתי דוגמה, ואת נחות עזרה ראשונית מלוקת שיר משרד הדתות, בשלבי הרחוקות הראשונים.

שקום חריחזיתים בירושלים

[illegible]

קמרקטיגיתם. משרד הדתות, באמ־

מגדל הכוכבים

הרב אליעזר בן־שמחה, מגדל הכוכבים, בנה את מצפה הכוכבים שלו בגבעת־אור בשנת תרנ"ב (1892). בו הגה את חוקי־הנדידה שלו, ובו כתב את ספרו "שביל הכוכבים" (תרנ"ד). בו גם הוא נולד, ובו מת בשנת תרע"ז. בנו, יעקב בן־שמחה, המשיך בעבודת־אביו ובנה מצפה שני בהר־נבו ב־1931. שני המצפים עומדים עד היום, אם כי הר־נבו נטוש מאז מלחמת־העצמאות.

מגדל הכוכבים — המדריך המלא לעונת הצפרים

מאת: אורי בן־דוד, מדריך־צפרות ותצפיתן מוסמך

מגדל הכוכבים הוא אתר־הצפרות הראשון בגליל שבו אני מלווה קבוצות מדי עונת־הנדידה. בשנה שעברה הגעתי אליו ב־14 בספטמבר, ובמשך שלושה חודשים ראיתי בו 187 מינים שונים. המדריך הזה נכתב כדי שגם אתם תוכלו לבוא ולראות את אותם מינים בעצמכם, בלי לבזבז שעות על חיפוש.

מתי לבוא

העונה מתחילה בסוף אוגוסט ונמשכת עד אמצע נובמבר. שיא הנדידה חל בדרך־כלל בין ה־15 ל־25 בספטמבר, כאשר מאות אלפים מינים חולפים מעל המצפה בלילה אחד. אם אתם רוצים לראות את המראה הזה, הגיעו לפני שקיעת־החמה ב־10 בספטמבר ונשארו עד אור־הבוקר. אין צורך בציוד מיוחד — רק כיסא נוח, כוס תה חם ומעיל, כי הרוח בראש המגדל קרה גם בקיץ.

מה לראות

הכוכב הנפוץ ביותר הוא הסבך־הקטן (Sylvia curruca), אבל הכוכב המעניין ביותר הוא הנדל־הגדול (Lanius excubitor) — ציפור־שיר שאוכלת חגבים ומצמידה אותם לגדר־תיל לפני שהיא אוכלת אותם. בשבוע הראשון ראינו 12 נדלים, כולם בין הגדר לבין שיח־הרתם. אם אתם רואים נדל, אל תנסו לגרש אותו — הוא יעבור לשיח אחר ויחזור.

איך לבוא

המגדל נמצא בגבעת־אור, ליד הכביש לכפר־יונה. יש חניה קטנה ליד המגדל, אבל בסופי־שבוע היא מתמלאת. אם אתם מגיעים ברגל, הדרך מתחילה מהכיכר המרכזית ולוקחת כ־20 דקות. הדרך עולה בהדרגה, אבל אין בה מדרגות — גם מבוגרים מבוגרים יכולים לעלות בלי בעיה.

מגדל הכוכבים — המדריך המלא לעונת הצפרים

מאת: אורי בן־דוד, מדריך־צפרות ותצפיתן מוסמך

מגדל הכוכבים הוא אתר־הצפרות הראשון בגליל שבו אני מלווה קבוצות מדי עונת־הנדידה. בשנה שעברה הגעתי אליו ב־14 בספטמבר, ובמשך שלושה חודשים ראיתי בו 187 מינים שונים. המדריך הזה נכתב כדי שגם אתם תוכלו לבוא ולראות את אותם מינים בעצמכם, בלי לבזבז שעות על חיפוש.

מתי לבוא

העונה מתחילה בסוף אוגוסט ונמשכת עד אמצע נובמבר. שיא הנדידה חל בדרך־כלל בין ה־15 ל־25 בספטמבר, כאשר מאות אלפים מינים חולפים מעל המצפה בלילה אחד. אם אתם רוצים לראות את המראה הזה, הגיעו לפני שקיעת־החמה ב־10 בספטמבר ונשארו עד אור־הבוקר. אין צורך בציוד מיוחד — רק כיסא נוח, כוס תה חם ומעיל, כי הרוח בראש המגדל קרה גם בקיץ.

מה לראות

הכוכב הנפוץ ביותר הוא הסבך־הקטן (Sylvia curruca), אבל הכוכב המעניין ביותר הוא הנדל־הגדול (Lanius excubitor) — ציפור־שיר שאוכלת חגבים ומצמידה אותם לגדר־תיל לפני שהיא אוכלת אותם. בשבוע הראשון ראינו 12 נדלים, כולם בין הגדר לבין שיח־הרתם. אם אתם רואים נדל, אל תנסו לגרש אותו — הוא יעבור לשיח אחר ויחזור.

איך לבוא

המגדל נמצא בגבעת־אור, ליד הכביש לכפר־יונה. יש חניה קטנה ליד המגדל, אבל בסופי־שבוע היא מתמלאת. אם אתם מגיעים ברגל, הדרך מתחילה מהכיכר המרכזית ולוקחת כ־20 דקות. הדרך עולה בהדרגה, אבל אין בה מדרגות — גם מבוגרים מבוגרים יכולים לעלות בלי בעיה.

מפקדת אזור יהודה והשומרון
قيادة منطقة الضفة الغربية

קצין מטה דתות
ضابط قيادة الاديان

15/14/36

תאריך ב"ה א' בתמוז תשכ"ט
التاريخ 17 ביוני 69

סימוכין דת 479
الرقم

אל: מנכ"ל משרד הדתות ד"ר ש.ז. כהנא
מאת: קמ"ט דתות במפקדת אזור יהודה והשומרון

הנדון: רשימת מקומות קדושים יהודים באזור יהודה והשומרון

כבקשתך אנו מעבירים אליך רשימה של המקומות הקדושים ליהודים באזור יהודה והשומרון. הרשימה שלהלן סודרה לפי נפות.

נפת טול כרם

1. כפר חרס: קבר יהשע בן נון, נון, וכלב בן יפונה.

נפת שכם

1. קבר יוסף
2. כפר עוורתא: קבר אלעזר, אתמר ופנחס בני אהרון הכהן, ומערת 70 הזקנים.
3. באר יעקב.
4. סבסטיה - קבר עובדיה ועוד.

נפת רמאללה

1. בית אל
2. קבר שמואל הנביא
3. שילו
4. חורבת אלעשה (מקום נפילת יהודה המכבי)
5. מצפה

נפת חברון

1. בית העלמין היהודי בחברון
2. מערת המכפלה
3. קבר אבנר בן נר
4. קבר עתניאל בן קנז
5. קבר ישי ורות
6. אשל אברהם
7. בית הכנסת העתיק באשתמוע
8. אלוני ממרא
9. קבר נתן הנביא וגד החוזה - בחלחול

נפת בית לחם

1. קבר רחל
2. מחנה המצבות בעזריה

נפת יריחו

1. בית הכנסת העתיק

י. ליפל

קמ"ט דתות

מפקדת אזור יהודה והשומרון
قيادة منطقة الضفة الغربية

קצין מטה דתות
ضابط قيادة الاديان

תאריך ב"ה א' בתמוז תשכ"ט
التاريخ 17 ביוני 69

סימוכין דת 479
الرقم

אל: מנכ"ל משרד הדתות ד"ר ש.ז. כהנא
מאת: קמ"ט דתות במפקדת אזור יהודה והשומרון

הנדון: רשימת מקומות קדושים יהודים באזור יהודה והשומרון

כבקשתך אנו מעבירים אליך רשימה של המקומות הקדושים ליהודים באזור יהודה והשומרון. הרשימה שלהלן סודרה לפי נפות.

נפת טול כרם

1. כפר הרס: קבר יהשע בן נון, נון, וכלב בן יפונה.

נפת שכם

1. קבר יוסף
2. כפר עוורתא: קבר אלעזר, אתמר ופנחס בני אהרון הכהן, ומערת 70 הזקנים.
3. באר יעקב.
4. סבסטיה - קבר עובדיה ועוד.

נפת רמאללה

1. בית אל
2. קבר שמואל הנביא
3. שילו
4. חורבת אלעטה (מקום נפילת יהודה המכבי)
5. מצפה

נפת חברון

1. בית העלמין היהודי בחברון
2. מערת המכפלה
3. קבר אבנר בן נר
4. קבר עתניאל בן קנז
5. קבר ישי ורות
6. אשל אברהם
7. בית הכנסת העתיק באשתמוע
8. אלוני ממרא
9. קבר נתן הנביא וגד החוזה - בחלחול

נפת בית לחם

1. קבר רחל
2. מחנה המצבות בעזריה

נפת יריחו

1. בית הכנסת העתיק

י. ליפל

קמ"ט דתות

מפקדת אזור יהודה והשומרון
قيادة منطقة الضفة الغربية

קצין מטה דתות
ضابط قيادة الاديان

תאריך ב"ה א' בתמוז תשכ"ט
التاريخ 17 ביוני 69

סימוכין דת 479
الرقم

אל: מנכ"ל משרד הדתות ד"ר ש.ז. כהנא
מאת: קמ"ט דתות במפקדת אזור יהודה והשומרון

הנדון: רשימת מקומות קדושים יהודים באזור יהודה והשומרון

בבקשתך אנו מעבירים אליך רשימה של המקומות הקדושים ליהודים באזור יהודה והשומרון. הרשימה שלהלן סודרה לפי נפות.

נפת טול כרם

1. כפר הרס: קבר יהשע בן נון, נון, וכלב בן יפונה.

נפת שכם

1. קבר יוסף
2. כפר עוורתא: קבר אלעזר, אתמר ופנחס בני אהרון הכהן, ומערת 70 הזקנים.
3. באר יעקב.
4. סבסטיה - קבר עובדיה ועוד.

נפת רמאללה

1. בית אל
2. קבר שמואל הנביא
3. שילו
4. חורבת אלעשה (מקום נעילת יהודה המכבי)
5. מצפה

נפת חברון

1. בית העלמין היהודי בחברון
2. מערת המכפלה
3. קבר אבנר בן נר
4. קבר עתניאל בן קנז
5. קבר ישי ורות
6. אשל אברהם
7. בית הכנסת העתיק באשתמוע
8. אלוני ממרא
9. קבר נתן הנביא וגד החוזה - בחלחול

נפת בית לחם

1. קבר רחל
2. מחנה המצבות בעזריה

נפת יריחו

1. בית הכנסת העתיק

י. ליפל

קמ"ט דתות

15/14/36

ב"ה ירושלים, ה' בסיון תשכ"ט
22 במאי 1969

אל: מר מ.קולק
ראש עיריית ירושלים.

קבלתי את מכתבך מיום כ"ד אייר ש.ז. (15.5.69) בענין המקומות הקדושים והתפלאתי מאד להכנו.

מערכת הקברים שבנחל קדרון: קבר זכריה יד אבשלום ומערת בני - חזיר הם מקומות קדושים מעצם הוייתם וידועים במקומות קדושים מקדמת דנא. כבר בפסוק שמואל ב' י"ח י"ח) נאמר "ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך".

אתרים אלו מוזכרים כבר בשנת 333 ע"י התייר האלמוני מבורדו המתאר את הקבר הזה במקום קדוש של היהודים, עם שהוא מייחס מצבה זו לישעיה הנביא. (שם). אחריו מזכירים את המקום ר' יעקב בן נתנאל הכהן בסוף המאה ה-12) ר' מנחם החברוני (בשנת 1215), האר"י ז"ל ואחרים,ואף תיירים נוצרים שבקרו במקום המל מהמאה ה-15.

לגבי קבר זכריה הנביא כותב ד"ר זאב וילנאי בספרו "מצבות קודש" (עמ' רמ"א); "מצבת קבר זכריה הנביא מפורסמת בקדושתה הרבה בחיי היהודים. צורתה מקשת שער ספר עברי שנדפס בירושלים בשנת תרב"ג (1869), היא מובאת גם בספרים אחרים שנדפסו בירושלים, על מפות לביסוי חלות שבת, על גלויות לשנה טובה ועל דגלי שמחת-תורה שנדפסו בירושלים. פה היתה חלקה ביה הקברות הקדושה והחשובה ביותר ליהודים, מכל החלקות שבמעלה הר הזיתים. על המצבה של הרב הירושלמי רבי אברהם יצחקי צייגנו זכותו הגדולה "שנקבר חוץ ד' אמות לזכריה הנביא".

יש לציין גם כי מערכת הקברים נמצאת בהוך שטחו של ביה העלמין בהר הזיתים המקודש מדורי-דורות וסביב לבנין נמצאים קברים של גדולי ישראל, חכמי ורבני ירושלים.

./.

מטעמים אלו המוזכרים לעיל הוצאתי את התקנות לשמירה על מקומות אלהו וקבלתי לכך הסכמת שר המשפטים.

לגופו של ענין נדמה לי שיש מידת מה של אי דיוק בדבריך כי "מזה למעלה משנה אנו מנסים לשכנע את עובדי משרדך שיש לגשת לשקום אתרים חשובים אלה, אולם לשוא". הרשני להזכירך כי לפני כשנה וחצי, ביום י' כסלו תשכ"ח (12.12.67) הציע מנהל המחלקה דאז למקומות קדושים במשרדי פר - מ.ע. דרוק, במכתבו לעיריית ירושלים, שתוף פעולה בשיקוק אתרים קדושים בנחל קדרון. במכתב נוסף מיום כ"ו כסלו תשכ"ח (28.12.67) כתב למר עוזי מיכאלי, מנהל האגף לפיתוח התיירות והכלכלה בעיריה, והמהירו מעשית כל פעולה עצמאית ע"י פועלים ערביים והתוצאה, כפי שגם אתהמזכיר בכתבך, שחוללו קברים יהודיים בסקום. נראה לי כי בכל אופן מצדנו היתה כל הנכונות לפעול בשטח זה ואם הפעולה לא נעשתה עד היום הקולר תלוי בצוארי אחרים.

גם כיום איני רואה כל מניעה לתאום פעולה משותפת לשפוך האתרים קבר זכריה ויד אבשלום. אנו מצדנו משמח לכל שתוף פעולה, אולם אם לא נזכה לכך, נקבל על עצמנו שיקום האתרים.

ב ב ר כ ת ח ג ש מ ח

ז. ורהפטיג

15/14/36

ראש העיר
رئيس البلدية
MAYOR OF JERUSALEM

ירושלים, ח׳ סיון תשכ"ט
25 במאי 1969

לכבוד
מר ז. ורהפטיג
שר הדתות
ירושלים.

אדוני השר,

קבלתי את מכתבך מיום 22.5.69.

במכתבי אליך מיום 15.5 ש.ז. לא התכוונתי לפתוח בויכוח בכתב על ענין קדושתם של אתרי נחל קדרון, אלא הגבלתי עצמי ביודעין לענינים אדמיניסטרטיביים בין-משרדיים.
בכוונתי היה להשאיר את עצם שאלת האכרזה לדיון בוועדת השרים לעניני המקומות הקדושים, ועדיין אני מעונין בכך.
אולם, מאחר שתשובתך מיום 22.5 עוסקת בבסיס ההיסטורי-דתי, שעליו הסתמכת בהחלטתך להכריז את האתרים כמקומות קדושים, איננו יכול שלא להתייחס כעת לענין זה.

נדמה לי שאין צורך להרחיב את הדיבור על כך שמצבות נחל קדרון אינן אלא קברי משפחה או מצבות ("נפש") של משפחות ירושלמיות, שהמוקדמות בהן (קברי בית הזיר) נבנתה באמצע המאה השניה לפני הספירה המקובלת, והמאוחרת בהן ("יד אבשלום") נבנתה בימי הורדוס.
התייחסותך לספר שמואל ב׳ יח׳ יח׳, כהוכחה לקדמות המצבות ולקדושתן, היא איפוא, מפליאה ביותר.

נכון הדבר שנוסעים רבים, ולא רק אלא שהנך מצטט, מזכירים מצבות אלה ומייחסים אותן לאישים שונים. בין האישים שלהם מייחסים אותן נזכרים: חזקיהו, ישעיהו, יהושפט, זכריה, שמעון הצדיק, יוסף אבי ישו, טס. ג׳יימס, אבשלום, עוזיהו ואחרים. לא כולם, נדמה לי, יכולים להחשב בעיניך כ"קדושים". אגב, הנוסע מבורדו, שהיה נוצרי נאמן, איננו מזכיר בתאורו כלל את העובדה הנזכרת במכתבך ש"הקבר היה כמקום קדוש של היהודים" (ראה תרגום התיאור אצל מ. איש-שלום "מסעי נוצרים לא"י" עמ׳ 215).

עד כאן ביחס לעובדות היסטוריות-ארכיאולוגיות. ואם נפנה עתה למסורות עממיות יהודיות, הרי שתמונה המצטיירת היא שונה במקצת מזו שאתה מציר. נכון הדבר ש׳קבר זכריה הנביא" שימש "מקום קדוש" במאה הט"ו-ט"ז. ר׳ עובדיה ברטנורא אומר ש"שם מתפללים בימי הצומות והולכים לומר קינות בכל תשעה באב". (ר׳ עובדיה מברטנורא, אצל א. יערי, מסעות א"י עמ׳ 135).
אולם, בדורות האחרונים התבטאה קדושתו בכך שהיהודים ראו זכות לחקבר לידו, ולא כמקום לעליה לרגל ולתפילה.

../2.

יצחק בן צבי

אשר ל"יד אבשלום", דוקא המסורת היהודית ייחסה "יחס של שנאה ובוז למצבה הזאת" (נ. אביגד מצבות קדומות בנחל קדרון עמ' 8); "מנהג היה בידי העם שכל עובר ושב נטל אבן בידו וזורקה לצד מצבת הבן הסורר" (שם, שם) אגב, מסורת זו קיימת עוד מן המאה הי"ג והיא נזכרת אצל אחו ר' יעקב בן נתנאל הכהן הנזכר במכתבך. מסיבת יחס זה, לא קברו היהודים בסביבות יד אבשלום והוא היה מכוסה עד לחשיפתו - בגל אבנים. מסורת זו בדבר יד אבשלום עודנה חיה והיתה מקובלת בקרב יהודי ירושלים בדורותינו.

נדמה לי איפוא, שהכרזת מקום זה כ"מקום קדוש" מנוגדת תכלית ניגוד למסורת העממית, שלא לדבר על העובדות ההיסטוריות-ארכיאולוגיות.

אשר לקשרים של אתרים אלה לבית העלמין בהר הזיתים, שגם עליו אתה מסתמך, איננני מבין כלל מה זה ענינו לכאן. בית העלמין בהר הזיתים נמצא בטימולה של מועצת בתי העלמין. אתה הצעת להכריזו כ"בית עלמין לאומי" וענין זה גדון עתה. אנו כידוע לך משתפים פעולה בשיקומו. בתכנית השיקום, שאושרה בועדת השרים שאתה עומד בראשה, הוצאו בהסכמתך מצבות נחל קדרון מתחום בית הקברות ונקבע שהטיפול בהן יעשה בנפרד. איננני מבין, אימנא, מה לאתרים ולבית הקברות.

אשר למה שאתה מכנה במכתבך "לגופו של ענין", אין אני חושב שיש טעם להתנצח בשאלה, "במי תלוי הקולר" להזנחת האתרים הנמשכת זה שנתיים ימים. מבחינת העיריה, הרי שעשינו את כל המאמצים להגיע להסדר על תחילת העבודות, אולם בכל פעם נתקלנו בהתנגדות משרד הדתות ו"ועדת ההלכה" של הרבנות הראשית. מר גבירצמן, שאני מניח נאמן עליך יותר ממני, יכול לספר לך את השתלשלות הענינים. בעת האחרונה עשינו מאמץ מחודש, אולם עובדיך רחו אותנו ב"לך ושוב", עד שבסופו של דבר הוצאו התקנות וזאת מבלי שספרו לנו על כך ואף הכחישו את עצם הכוונה להוציאן, כשנשאלו במפורש.

מכתבי לא בא לאיים ואף לא להתנצח, אלא לקבוע את העובדה שכיום, לאחר הכרזת המקום ל"מקום קדוש" לא נוכל להשיג את הסכמת "ועדת ההלכה", שהיא ולא משרד הדתות, היא עתה לפי החוק - הגורם הקובע במקום, לשיפוצים שהיה בכוונתנו לבצע. לאור זאת, אנו נאלצים להסתלק מכל התכנית.

כפי שאמרתי בראשא של מכתבי, הכרזת מצבות נחל קדרון כ"מקום קדוש" היא בעלת חשיבות עקרונית ונדמה לי שיש להביאה לדיון ממצה בועדת השרים. זאת, משום שלנדמה תקדים זה, ולפי הקריטריונים שנקבעו לכך, יש עוד עשרות אתרים בירושלים ובסביבתה שיכולים להחשב כמקומות קדושים; למשל, חומות העיר ושעריה ואף חלקים שלמים של העיר העתיקה והחדשה.
אני חושב שענין זה הוא בעל משמעות עצומה והשלכותיו מרחיקות לכת עד כדי כך שמן הראוי שיבחנו ויוכרעו ע"י פורום מוסמך.

בברכה,

מתי קולק

15/14/36

ב"ה ירושלים,כ"ד באייר תשכ"ט
12 במאי 1969

אל: הרב ברלא

לאור תלונות השרים חברי ועדת השרים לשמירת
על המקומות הקדושים שבסיורים קודמים של הועדת
נלוו אליה אנשים רבים שאינם חברי הועדה מבקש
כב' השר שבסיור המתקיים מחר לא ייצא לועדה
ולא יצטרף אליה אף אחד מעובדי המשרד, פרט
לאנשים שהיו נוכחים בישיבה דהיום האדריכל שנברגר
ואתה.

ב ב ר כ ה ,

י.קופלוביץ
מנהל הלשכה

-המחלקה למקומות קדושים

ב"ה י' באייר תשכ"ט
28 באפריל 1969

B/14/36

לכבוד
האדריכל מר י. שינברגר
רח' שטראוס 11
ירושלים.

א.נ.,

הנדון: מבחכך מחאריך כ"ן בניסן ש.ז. (14.4.69)

בקשר לשכ"ט לעבודות שלב ב' ברחבת הכותל, קבלת מורעה בסך -.5,000 לי, חשב המשרד הודיע לנו שהוא מוכן לשחרר עוד -. 5,000 לי בהתאם לבקשתך, מיד אחרי קבלת ערבות בנקאית כפי שהוסכם עליך.

בנוגע לבקשתך להזמנת עבודות בהתאם לרשימה המפורטת שהמצאת לנו, הנני מאשר הזמנת העבודות הרשומות מטה והמחירים יופיעו רק בעבודות שלגביהם העבודות וגובה מחיריהן נקבעו.

1. נקוי בית שטראוס והמחכמה
2. חזוק בנין המחכמה
3. שינויים בבית שטראוס -.60,000 לי
4. עבודות קבלן ליפשיץ ע"י תרבנות ודר אבו סעוד -.38,763 לי
5. המיכות בכותל הדרומי
6. תקון המדרגות על יד השרותים (קבלן גיג) -.6,000 לי
7. עבודות בצלאל שץ
8. ביוב מחכמה ורח' השלשלת, בהתאם לחלקנו בבצוע
9. ביתני שומרים וקופות

המשרד ישלם שכר טרחת אדריכלית עבור עבודות הנ"ל לאחר קבלת חשבונות מטבעי העבודה מאושרים על ידך. התשלום יבוצע אחרי קבלת חשבון מסך ובניכוי המפרעות שכבר קבלת כאמצעות החשב הכללי.

הזמנות עבודה לקבלנים יש לקבל אשורנו המוקדם.

בכבוד רב

הרב ד. פרלא
מנהל המחלקה

העתק: לחשב המשרד

-המחלקה למקומות קדושים

ב"ה י' באייר תשכ"ט
28 באפריל 1969

-15/-44/36

לכבוד
פדריכל מר י. זינגברגר
רח' שטראוס 11
ירושלים

א.ג.,

הנדון: בצוע עבודות בבית שטראוס
מכתבך מתאריך 24.4.69

בתשובה למכתבך הנ"ל ובהתאם לדו"ח ועדת המכרזים מתאריך 19.4.69 הנני מאשר מסירת העבודה לחב' משה"ב בסכום של 60.000.- ל"י בהתאם, אבקשך להכין חוזה מתאים בין משה"ב ומשרד הדתות (המחלקה למקומות קדושים) בהקדם האפשרי בכדי שחב' "משה"ב" תוכל ביד לגשת לבצוע העבודות בקצב מלא.

ב ב ר כ ה

הרב ד. פרלא
מנהל המחלקה

העתק: לחב' משה"ב
לחשב המשרד

15/14/36

ד' נפתן חשב"ש

23.3.1969

כט - (70) 930

אל: חשב מע"צ
קמ"ט מע"צ (2)
חשב מחוז הדרום
קמ"ט דרום

הנדון: הזמנת ביצוע עבודות

נבקשכם לבצע שלט הדרכה ושלטים למורי דרך לעקומות הקרובים
ביהודה והשומרון בסך -.12,000 ל"י לחי מעיף 89.008.103.53.

בברכה,

א. אביר
קמ"ט אוצר

העתק: קמ"ט חשב
מיק

מכתב מאשה לבעלה

בעלי מקומו לבושיך
אל תאמר כי רק
נמסר לנו כרגע
לשרת השם

בלב ת.ב.

15/14/36

ב"ה י"ז אלול תשכ"ח
10 בספטמבר 1968

לכבוד
מר יהודה חסיר
משרד ראש הממשלה
ירושלים

א.נ.

לאחר פגישתנו עם עורך מר פאוסט יחד עם נציגי האוצר, קבענו שתכניתם לשיפוץ ולשיקום מוסדות בעיר העתיקה יועברו לידיכם ע"י המוסדות הנוגעים בדבר ושתדיינו עם המונים בקשר לעזרתכם בתכניות. נציגי האוצר רצו בכך לבחון האם יש צורך לאשר למשרד הדתות תקציב מיוחד לפעולה זו, או האם תקציבכם אתם, מספיק לפעולות אלה.

שר הדתות ביקש מהמוסדות, שעזרנו להם בעבר, לפנות אליכם במכתב ובהעתק אליו ולפי ההעתקים הנמצאים בידי פנו אליכם המוסדות הנ"ל :

1. ועד עדת הספרדים - בקשר לישיבת "תפארת ירושלים" וביכנ"ס רבי יוחנן בן זכאי.
2. משה טגל - בקשר לבית כנסת חב"ד.
3. משה בורנשטיין - בקשר לבית כנסת חסידי ברסלב.
4. ישיבת עץ חיים - חצר חורבת ר' יהודה החסיד.
5. ישיבת חיי עולם - חיי עולם שליד הכותל.

אודה לך אם תודיעני האם תכניותיהם נבדקו על-ידכם ומה המצב בקשר לעזרה מכם בשנה תקציבית זו והבאה. חובה עלינו להכין הצעתנו התקציבית לשנה החדשה ואף הצעתנו להוספת תקציב ופרט זה מאד חשוב לנו.

בברכת כוח"ט

ישראל צ. וינברג
סגן המנהל הכללי

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/14/36 / #

ב"ה ירושלים ב' באדר תשכ"ט

20 בפברואר, 1969

אל: ראש הממשלה - יו"ר ועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים

הנדון: קבר יוסף בשכם וקבר שמואל הנביא בנבי סמואל

אבקשך להעמיד דלסדר היום של ועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים הצעה לשיפוץ האתרים קבר יוסף בשכם וקבר שמואל הנביא בני-סמואל.

קיימות הצעות לשפוץ אתרים אלו אולם מפקדת אזור יהודה והשומרון בדעה כי עבודה שתבוצע באתר שהוא בחזקת שירותי ההקדש המוסלמי עלולה לעורר תגובות שליליות. לדעתם על ועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים לקבל תחילה החלטה עקרונית לביצוע העבודות.

ב ב ר כ ה

ז. ורהפטיג

ב"ה ירושלים ב' באדר תשכ"ט

20 בפברואר, 1969

אל: ראש הממשלה - יו"ר ועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים

הנדון: קבר יוסף בשכם וקבר שמואל הנביא בנבי סמואל

אבקשך להעמיד ולסדר היום של ועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים הצעה לשיפוץ האתרים קבר יוסף בשכם וקבר שמואל הנביא בני-סמואל.

קיימות הצעות לשפוץ אתרים אלו אולם מפקדת אזור יהודה והשומרון בדקה כי עבודה שתבוצע באתר שהוא בחזקת שירותי ההקדש המוסלמי עלולה לעורר הגובות שליליות. לדעתם על ועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים לקבל תחילה החלטה עקרונית לביצוע העבודות.

ב ב ר כ ה

ז. ורהפטיג

ב"ה

ט"ז טבת תשכ"ט
4 ינואר 69

384

לשר הדתות
ל. פינברג

רע"נ פו"ש

המפקד
ס. המפקד
מפקד נפת שכם

הנדון: **קבר כאל**

1) שוב אני חוזר לבעיית קבר - יוסף-אחד מהאחרים הקדושים החשובים שבאזור - שבשנה התקציבית הטעשלית השלישית עריין עומד בעזבונו.

2) לפי בקשתי הכין מתנדס רשות הגנים מר מנאי הצעת שעוצים למקום, שהועתקה מצ"ב.

3) אנא לחפש דרך כיצד לעקם מקום זה. יהיה זה אך לכבוד לממשל בעיני המבקרים הישראלים והזרים השוקדים במסער רב יתסית את המקום המקודש הלזה.

י. ליבל

קב"ש רמות

דן טנאי - אדריכל

28 בינואר 1969

קבר יוסף בשכם

חוות דעת והערכה תקציבית

תקדמה

1. הבנין עצמו הוא בסגנון מוסלמי מאוחר שנבנה מעל לקבר עתיק.
2. המצבה העומדת בצורה אלכסונית מעידה על כך שאין לה כל קשר לבנין שהוקם במקומה יותר מאוחרת, כן מעידים על כך שני העמודים הבולטים מתוך הרצפה למראשותיה של המצבה.
3. שני העמודים שבתוך הבנין ועמוד אחד מחוץ לבנין מעידים על מבנה קדום יותר.
4. הבנין מוזנח בפנים ובחוץ. הסידורים נעשו מתוך גישה מוסלמית ועקומים ותריתום חטרי טעם.

תאור שיפורים.

א. שפורים בכניסה

1)	בנית גדר אבן בחזית לשני הכניסה להצר	40 מט"ר לפי -.40	1,600.-
2)	יסוד לנ"ל	20 מ"א לפי -.30	600.-
3)	שער כניסה מעוטר בסגנון יהודי		500.-
4)	ריצופים בחצר באבן	150 מט"ר לפי-.30	450.-
5)	תקוני טיח, כלכלה וסיוד בחצה	בהערכה	500.-
6)	דלת כניסה לחדר הקבר מעוטר בסגנון יהודי בהערכה		1,000.-
7)	סידור מזגון בחדר סמוך לחצר כולל רחוט בהערכה		3,000.-
		סה"כ	7,650.-

ב. שיפורים בפנים חדר הקבר

1)	סתימת שני חלונות שאינם מתאימים לחדר הכוונה הלאיר את החדר באור מלאכותי מרשים כלבד	100x2	200.-
2)	תיקון הטיח בקמרונות ותקירות עם הבלטת העיטורים שהושחתו: -		
		תקירות 80 מט"ר לפי-.10	800.-
		שחזור הקמרונות כולל סיוד וצבע ותורת הטיח היפן	1,000.-
3)	שיחזור הריצוף	20 מט"ר לפי-.30	600.-
4)	מעקה ברזל מסביב לקבר שיאלץ את המבקרים ללכת מסביב לקבר בכיוון אחד	15 מ"א לפי-.50	750.-
5)	תאורת מסוגננת סגנון יהודי	בהערכה	1,000.-
		סה"כ שיפורים בפנים החדר	4,350.-

2/..

ג. שיפוצים ותיקונים כלליים

1) שילוט כולל שלטי הכוונה ושלטי הסתר	800.-
2) נטיעות וגנון סביב	1,000.-
3) מסלעים ושולחנות למבקרים בחלק מוצנעים בתצר אחוריית לנוחיות המבקרים בהקרבת כולל משטחים	1,000.-
4) שירותים ונטילת ידים, 2 תאים ומקלחת, 2 כיורים בתוך המבנים הקיימים	3,000.-
סה"כ שיפוצים ותיקונים כלליים	5,800.-

ס י כ ו ם

א. שטחים בבניסה	7,650.-
ב. שטחים בפנים חדר הקבר	4,350.-
ג. שטחים לתיקונים כלליים	5,800.-
	17,800.-
בלתי נראה מראש 10%	1,800.-
	19,600.-
שכר אדריכלים 12%	2,350.-
סה"כ כללי	21,950.-

בגידוד - 22,000.- ל"י (עשרים ושתיים אלף לירות)

בהערכה תקציבית זו לא כלול מדוד של דרך גישה.

ד. מנאי

מפקדת אזור יהודה והשומרון
قيادة منطقة الضفة الغربية

קצין מטה דתות
ضابط قيادة الاديان

תאריך ב"ה, כה' שבט תשכ"ט
التاريخ 13.2.1969

סימוכין דת - 391
الرقم

שרד הדתות
נתקבל ביום
14.2.69 כ"ו שבט תשכ"ט

כבוד השר,

הנדון : קבר יוסף

בהמשך להצעה שהגשתי למפקדת אזור יהודה והשומרון, לשיפוצים בקבר יוסף, הצעה שהוכנה ע"י רשות הגנים הלאומיים (בסך כולל של -.21,950) ואשר העתק ממנה שלחתי לכב' השר, קבלתי את תשובת המפקדה, אשר העתקה רצופה בזה.

בעיה דומה קיימת גם לגבי גמר השיפוצים בקבר שמואל הנביא, שכוללים בין השאר פתיחת כניסה נפרדת ליהודים, שלא דרך אולם התפילה של המסגד.

אני מציע איפוא שכב' השר יעלה את הנושא לדיון בועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים במוקדם, כדי שנוכל לבצע את השיפוצים עוד מהתקציב של השנה הנוכחית. באם רוצה השר בפרטים נוספים, או שמבקש שאופיע בפני הועדה לשם מסירת פרטים, אשמח מאוד ואחכה להשובת השר.

ב ב ר כ ה

י. ליפל
קצין מטה לדתות

העתק

מובכל

מפקדת איזור
יהודה והשומרון
דחות - 01523
5 פבר' 1969

קס"ט דחות
המפקד
ס. המפקד

הנדון: קבר יוסף
סימוכין: 384 מיום 4 ינו' 69

1. הנושא שהעליתי חשוב מאוד, אולם אין להתעלם מהעובדה שהמקום הוא בחזקת שירותי ההקדש המוסלמי, וכל עבודה שתבוצע במקום עלולה לעורר תגובות.

2. ההצעה היא, כי תעלה את הנושא בפני שר הדתות, ותבקשו לקבל התלטה עקרונית בהצעתך, ע"י ועדת השרים לעניני השטחים המוחזקים.

מ. ארקין סא"ל
רע"נ מינהל ושרותים

סא/מס

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/14/36

מדינת ישראל

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

תאריך: ירושלים, כ"ה שבט תשכ"ט
13 פברואר 1969

מספר: 4595/1697

לכבוד
חשב משרד דתות

א"נ,

הנדון: הוצאות על פעולות בשטחים/מכתבנו מיום 6.2.69

הננו מצטערים להודיע לכב' שחלה השמטה במכתבנו מס' 4595/1567 מיום 6.2.69 בסעיף מס' 1, הדן בהוצאות משרדכם בשטחים.

להלן הנוסח המתוקן.

1. סה"כ הוצאות בפועל של משרדכם בתקופה הנ"ל יעל קנית סחורות ושירותים (בנפרד!) בישראל עבור השטחים.

תודתנו עבור שיתוף פעולתכם המהיר והמתאים.

בכבוד רב,

ר. גרף
מנהל מדור מאזן התשלומים (בפועל)

מרף 907

[illegible]

[illegible]

[illegible]

15/14/36

ב"ה ירושלים, י"א בשבט תשכ"ט
1 בינואר 1969

אל: ד"ר ש.א. נבון
גן רחביה ד'
ירושלים.

שר הדתות מאשר קבלת מכתבך מיום ו' טבת
ש.ו. (27.12.68) בענין מר נחום הרשטיין.
כב' השר העביר המלצתו לרב דב פרלא מנהל המחלקה
לקומות קדושים במשרדנו.

בברכה,

י. קופלוביץ
מנהל הלשכה